

XVII. reál- és humántudományi Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia (ETDK)
Kolozsvár, 2014. május 15–18.

„...hepe-hupa mindenféle...”

Csíkszentsimoni hiedelmek

Szerző:

Sándor Cecília

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Bölcsészettudományi Kar, néprajz
monoszak, alapképzés, II. év

Témavezető:

dr. Keszeg Vilmos egyetemi professzor,

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Néprajz
és Antropológia Intézet

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezető	3
2. A hiedelemcselekvések leírása	4
2.1. Megelőzés	5
2.2. Serkentés	7
2.3. Gyógyítás	8
2.4. Rontás	10
2.6. Jóslás	12
3. A hiedelemrendszer működése	12
3.1. Életkorok, életszakaszok és hiedelmek	13
3.2. Foglalkozások és hiedelmek	14
4. Következtetések	16
Felhasznált irodalom	18
Adattár	20
Az interjúszövegek	20
Melléklet	60
Adatközlők névjegyzéke	60
Szójegyzék	61

1. Bevezető

A vallás és a mágia egymásba fonódó, párhuzamosan létező rendszere a csíkszentsimoni lakosok mindennapi életének meghatározó részét képezi. Dolgozatomban a közösségi emlékezet keretében áthagyományozódó mágikus tudásanyag és cselekvések áttekintésére, valamint értelmezésére vállalkozom.

Kérdésfelvetésem a következő aspektusokra terjed ki: (1.) melyek a hiedelemcselekvések típusai és ezek alkalmazásának területei; (2.) mi mondható el a különböző foglalkozások és életkorok/életszakaszok, valamint a hiedelem kapcsolatáról.

Témaválasztásom indoklását személyes tapasztalatokra alapozom. Előző kutatásom során a rituális szövegmondás repertoárjának és kontextusának vizsgálatával foglalkoztam,¹ terepélményem ösztönzően hatott további vizsgálatok és értelmezések irányába.

A kutatást 2013. november 29-én kezdtem el a kiválasztott helyszínen, Csíkszentsimonban. A mintavétel relevanciája érdekében több személy² felkeresésére vállalkoztam. Az interjúrögzítést tíz személy felkeresése és az időpont egyeztetése előzte meg, a többi beszélgetés spontán, illetve eligazítások útján alakult. A beszélgetések ideje alatt hangfelvételt készítettem, ennek lejegyzett szövegváltozata az *Adattárban*³ található. A témaorientált beszélgetések rögzített szövegváltozatának értelmezési keretét a pragmatikai vizsgálat, ill. a reprezentációkutatás⁴ személete adja.

A vizsgálat helyéül választott település, „Sárban heverő Sz.-Simon” (Orbán B. 1991. 46.) az Olt bal partján fekszik Csíkszeredától 16 km-re. A faluról az első írásos emlék 1332-ből származik. Egészen a 18. századig Csatószezzel együtt egy plébániát alkotott, de két egyházközségből állt. Temploma 1823 és 1835 között épült Szent László király tiszteletére. A község lakossága 3429 fő. A felekezeti hovatartozást illetően a római katolikus hívek mellett 56 református, 39 ortodox és egy baptista család él.⁵

¹ 2013-ban egy vallásilag homogén faluban, Csíkszentsimonban a közösségi emlékezet keretében áthagyományozódó imák és ráolvasó szövegek áttekintésével és értelmezésével foglalkoztam. Dr. Keszeg Vilmos egyetemi professzor irányításával a rituális szövegmondás alkalmait és funkcióit, a közösségi és az egyéni szakrális kommunikációt tanulmányoztam.

² Lásd: Adatközlők jegyzéke. Amint a táblázat mutatja, a megkérdezettek többsége nyugdíjas. Az idős korosztály mint korcsoport kiválasztását a későbbiek során indoklom.

³ Az öt alkalommal – 2013. november 29., 30., december 1., 20., 21. – rögzített hanganyag az adatközlők nevének betűrendjében szerepel. Lásd: Adattár.

⁴ A reprezentáció a szemiotika fogalomtárából került forgalomba, mint valóságról kialakított kép, mely az eseményeket vagy egy fiktív valóságot jelenít meg. Bővebben lásd: Keszeg V. 2013. 25.

⁵ A 2011-es romániai népszámlálás hivatalos honlapja: <http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2012/08/TS8.pdf> (2014. április 27.)

Az iskolával kapcsolatos legrégebbi említés 1598-ból származik⁶. A feljegyzések⁷ arról tanúskodnak, hogy a faluban felekezeti és állami oktatás egyaránt működött. Épületét a helyi közbirtokosság építette, melyet 1908-ban adott át a római katolikus népiskola számára. A faluban jelenleg óvodai és általános iskolai oktatás zajlik.

Az intézmények, az állami középületek a szocializmus éveinek termékei. Az ipar rohamosan fejlődött, 1968-ban Szövetkezeti Pékség épült, 1969-ben megnyílt az új szövetkezeti szolgáltatási komplexum⁸, mely cipész, fodrász és szabó munkát biztosított a helyiek számára. Ugyanebben az évben a Szeszkevényítő gyár működése is elkezdődött. 1973-ban építették az egykori csendőrház helyére a rendőrséget, valamint az addig Gertnách házban működő egészségügyi ellátás számára az orvosi rendelőt. Az 1835-ben épült községháza, a falubíró és falujegyző székhelye polgármesteri hivattallá, az addig magánháznál működő postai szolgálat közintézménnyé vált.

Az erőszakos kollektivizálás, a tulajdonviszonyba való beavatkozás átalakította az agrártársadalmat, a lakók közül egyre többen hagytak fel a mezőgazdasággal és vállaltak gyári munkát.⁹ A rendszerváltást követően a gyárakat privatizálták, s bár megkezdődött a földterületek visszaadása, munkahely hiányában sokan a menetrend szerint járó autóbusszokkal ingáztak vagy elköltöztek a városba. A határok megnyílásával elinduló migrációs folyamat leginkább a fiatalabb generációt jellemezte, az idősebbek visszatértek a földművelő életformához.

2. A hiedelemcselekvések leírása

Az ember számára a természetfölöttivel való kapcsolattartás szükségszerűségként tételeződik.¹⁰ A mágia mint „olyan rituális technika és viselkedési forma, amely segítségével az egyén vagy egy csoport valamilyen praktikus cél érdekében bizonyos természetfölötti erőket tud befolyásolni” (Pócs É. 1990. 643.) a vallással egymást

⁶ „Mely évben egy csikszentkirályon megkötött szerződés tanúi között említik „a szentsimoni scholamester Lőrincz Diákot”. Csóg S. 1998. 4.

⁷ Amint egy házvásárlási szerződésből kiderül, 1684-ben Balogh János volt az oskolamester. Egy 1700-as pertörlési irat Gábor Deák uram szolgálatát említi, majd 1803-ban Tóth Mihály volt a tanítómester. Az oktatás a háború ideje alatt sem szünetelt. Az 1932 és 1935 közötti időszakban két iskola, egy felekezeti és egy állami iskola működéséről tudunk. Csóg S. 1998. 5–6.

⁸ A korabeli híradások szerint az országban itt használták fel először a nagy keményítő mennyiséget tartalmazó burgonyahéjat szesz előállítására.

⁹ Turai Tünde a szocializmus széles hatáskörű következményeit vizsgálva írja, hogy az ideológia „nemcsak az egyes aspektusokba való módosulást foglalta magába, hanem egészen új embert eredményezett; valamennyi tagjától a szocialista ember eszményével való azonosulást várta el”, s így nem csoda, ha „a mezőgazdasági munka elvesztette korábbi státusát, lecsúszott a ranglétrán.” Turai T. 2004. 25–32.

¹⁰ Lásd: Tánczos V. 1999. 245.

feltételező, egymásba fonódó, párhuzamos rendszer.¹¹ Legáltalánosabb eszköze a szavak és a hagyományból örökölt szövegek kimondásának erejébe vetett hiten alapuló ráolvasás, amely irányultsága alapján lehet pozitív és negatív.

Az egyéni értelmezésekben a néphit, a népi vallásosság és az egyházi nézetek keverednek: *Nem mindenki hiszi, s azt mondják, aki nem hiszi, annak nem es teljesedik bé. Kell hinni. A hit, a szeretet, s a remény.* (Gy. V.); *a katolikus papok nem hiszik.* (S. J.) A néphit az egyházi dogmák által elutasított cselekvési formákat is magába foglalja: Gy. T. az egyház hivatalos álláspontját képviselve a szenes víz készítését *bűnként* értelmezi, ugyanez a lánya nézőpontjából természetes, az egyetlen gyógyulási lehetőség: *én nem veszem bűnnek, mert Zs.-t annyit igizték, hogy nekem ha nem lett vóna B. A. vagy V. A., a leánka meghalt vóna.* A hiedelemről való beszélés során elidegenítő, eltávolító magatartás érvényesül, „hiedelme csak a másik embernek van”. (Keszeg V. 2013. 11.) Jellemző, hogy a történetek szereplője *valaki* más vagy a *szomszéd*, helyszíne a falu vagy egy távoli tér. A hiedelem sajátos minősítésben *hepe-hupa mindenféle, kótyáskodás*, (G. T.) az egyén *hóbortoskodása, hókuszpókuszolása.* (Gy. V.)

A mágikus hit és cselekedet az egyén „életvezetési stratégiájaként” (Keszeg V. 2003. 5.) a mindennapi élet részét képezi.¹² A hiedelemképzetek megosztásának egykori alkalmaként gyakran felidézett a *kaláka* és a *fonó*. Ezen, a szájhagyományozódás keretét biztosító közösségi alkalmakon a hiedelemtörténetek mesélése a szórakozás, az időtöltés funkcióját töltötte be: *akkoriba gyűltek össze, fonó s kaláka, s akkor ott mesélték, élvezték a leánkák.* (Gy. T.)

2.1. Megelőzés

A baj, a szerencsétlenség, a betegség, a rontás megelőzésére tett kísérletnek különféle változatai vannak. A tehén tejének vagy zsírjának megóvására a *borjúzás* pillanatában az első csepp tejet egy lyukas kövön¹³ fejik át, majd az állatot kettévágott,

¹¹ A mágia meghatározása koronként és kutatónként változik. James Frazer szerint a mágia vallás előtti tudatforma, illetve a vallás legegyszerűbb formája. Sir Edward Taylor az animizmus megjelenése után következő második lépcsőfokként értelmezi. Bronislaw Malinowski, az antropológiai funkcionalizmus megalapítója, felülírja a mágia–vallás–tudomány egymást követő fejlődési fokait, és azokat egymással párhuzamos tudásformáknak tekinti. Értelmezésében míg a vallás ontológiai meghatározottságú, az emberi lét alapvető problémáira vonatkozik, addig a mágia speciális, konkrét részletproblémákat old meg. Lásd minderről bővebben: Pócs É. 1990. 643.

¹² „A hiedelem mint értelmezési és mint cselekvési rendszer alkalmazásának legrelevánsabb területe az egyéni életvezetés, a társadalommal, a transzcendenciával és természettel való kapcsolattartás, a test és a háztartás, a gazdaság integrálása, a szerencse, a munkavégzés eredményességének és hasznának biztosítása, a vallásos élet, a mindennapok, az ünnepek és az emberélet fordulóinak rítusai.” Keszeg V. 2013. 14.

¹³ A lyukas kő itt mágikus erejű tárgy.

tejbe mártott *pityókával* is megetetik: *a főtt pityókát kétféle törte az öregasszony, ilyen kősdarabbal a tejbe mártotta, s a pityókákra mind a kettőre a tejből visszamártott, s azt a tehénnel megetette.* (K. I.) Hasonló célt szolgál a Szent György napi kereszttrajzolás az istálló ajtajára, az egyházi szertartásos keretek között megszentelt fokhagymával.¹⁴ A szoptató asszony meglátogatásakor a piros rongyból készített kereszt elhelyezése a küszöbre, vagy a *fosztvetés* valamilyen haj, ruha-, cérna-, rongydarabból a tej esetleges ellopását előzte meg: *Nem viszem el se tejedet, se álmodot!* (M. G.)

A szerencse megőrzésének céljából a bejárat bal sarkához patkót helyeznek el: *az istállóba a küszöbre a lónak a patkóját fordítva kell ütni, ha nincs patkó, a szerencsét kiviszik.* (C. Gy.) Jelentőséggel bír a kúthoz járás időpontja is: *közös kutunk volt, s arra kellett vigyázni, hogy nehogy a szomszéd vigyen előre vizet bé, mert akkor a szerencsét bévitte.* (K. I.) A jövő befolyásolására tett kísérletként, a bajok elkerülése érdekében újév napján nem szabad semmit elfogadni vagy másoknak kölcsönadni. A templomi szertartások révén a különféle tárgyak mágikus hatást nyernek: a *pimpót* csak megszentelten szabad bevinni a házba, különben *nem lesz pipe s nem lesznek csibék.* (Sz. T.)

A természeti erők ellensúlyozása, a *nagy idő elintéze* (B. Z.), a gabonaföldek megkerülése a helyi társadalom termékenységkultuszának¹⁵ részét képezi. E mágikus cselekmények a kár bekövetkezését előzik meg, mely során a szótlanság, az ismétlés és a fordítottság elve érvényesül: *Mondani a fájdalmas olvasót, mikor odaért a földhöz ahol meg kellett kerülni, bal kezed felé kellett előre megindulni, kerülni úgy háromszor kellett megkerülni, s örökké ezt a véginél kellett, a bütejinél mondani: – Egerek, madarak halljátok-e, ezt nem a tük számotokra vettük, hanem magunk eledelünkre. Tiltlak Jézus Krisztus öt szent sebére, a boldogságos Szűz Mária mátká gyűrűjére, hogy menjetek az erdők ága-bogaira, ahol nem ártotok senkinek!*¹⁶ (K. E.)

A megkeresztelésig tartó hat hetes *tisztáltalan állapot*¹⁷ egyaránt jellemző az édesanyára és az újszülöttre. Ebben az átmeneti időszakban a baba homlokára rajzolt

¹⁴ A fokhagyma itt gonoszűző növényként funkcionál, nem egyenértékű a láz esetén alkalmazott *fokhagymás ecetes* -, vagy *fokhagymás cukros tejjel*. (Sz. T.)

¹⁵ Pócs Éva írásában úgy fogalmaz, hogy „termékenységkultusznak a közelmúlt történeti antropológiai kutatása -a szót szűken értelmezve- bizonyos transzképességű „termékenységvarázslók” rítusait nevezni, amelyeket egy feltételezett európai samanizmus hagyatékaként értelmez. Tágabb értelemben a termékenységkultusz az agrártársadalmak olyan kultuszát, rítusát jeleni, amely a növényi termékenységet van hivatva mágiával vagy vallásos rítusokkal biztosítani.” Pócs É. 2004. 24.

¹⁶ K. E. a lokális közösség életében a gabonakerülés specialistájának szerepét tölti be. Szövegtudása az eddigi gyűjtés viszonylatában invariánsnak bizonyul.

¹⁷ A katolikus vallásban a „kereszttség az első és legfontosabb szentség, mely megnyitja az utat a többi szentségek felé, általa az ember megszabadul a bűnöktől, Isten gyermekévé születik újjá, és eltörölhetetlen

hamukereszt, az ágyába elhelyezett piros szalag, a *csepeszére* varrt érem és a nyakába akasztott rózsafüzér védelmet nyújt(hat) az *igizés* ellen. A tiltott cselekvések¹⁸ megszegése egyéni és közösségi kárt okozhat: az anyának nem szabad kenyeret sütni, sem elhagyni a saját háza tájkát, mert akkor *víz veri el a határt*; tilos víz fölött átlépnie, vagy a kútból vizet merítenie, mert *ha hallaná az az asszony, hogy sikolyt a forrás, kétségbeesne*. (B. Z.)

2.2. Serkentés

A produktív mágikus cselekedetek célja a saját haszon gyarapítása. Ilyennek számít a hasznot elnyerő szempontjából az állat tejének elvitele,¹⁹ amely ellopott tárgyak révén, illetve a tehéncsorda nyomának felszedésével szerezhető meg. A. R.-nek a *még bocsánattal a szarából es bévitt, de, hogy aztán mit csinált vele, nem tudom, nem hallottam* megnyilatkozása a hozzáértő személy technikáját is ismerteti. A visszaszerzés két úton lehetséges, vagy az elvivő személy kengyele által (*a tehén ordított, tata kiment, ellopta az öregnek a kengyellőjét a harisnyáról, avval megkente, s a tej visszajött*) vagy a tejnek a visszaszűrésével (*visszaszűrték a pendelybe, s visszajött a tej*. Sz. M.) A haszon növelésének egy jellegzetes módszere a *köpylő* aljára szegezett béka: *kimondott van az a csúnya, az a varangyos, azt kötték a köpylő aljára fel, hogy több vaj legyen*. (K. I.)

A szerelmi varázslás az egyéni boldogulás mágiájaként az ellenkező nemű személy megszerzését vagy eltávolítását szolgálja,²⁰ amely mind a saját tapasztalatok, mind a másoktól hallottak révén ismeretes. A kiválasztott legény/leány *megitatása* és *megetetése* örökös birtoklást, megcsúnyítást, egymástól való szétválást eredményezhet: *Á. valamit a kávéjába belé tett, s akkor B.-nek ilyen csúf lett az arca; mikor meg volt a menstruációja, abból töltöttek belé a kávéba, attól kicsattogott az arca*. (S. J.) Az érintkezéssel mágia²¹ elvén, valamilyen tartozék megszerzésével szerelmi kötelék hozható létre. A kiválasztott személy zsebkendőjének titokban történő kifőzése, vagy a legény orrának a hozományba készített párnával való megdörzsölése az örök hűség elnyerését célozza meg.

jeggyel Krisztushoz hasonlóvá válva az Egyház tagja lesz.” <http://lexikon.katolikus.hu/K/kereszt%C3%A9g.html> (2014. április 27.) A rituális megtisztulás szakrális térben, előírások alapján történik: *meg kellett kerülnie a beteg asszony a babájával az oltárt, vagy ha az oltár hátához nem tudott bémenni, akkor a templomot; háromszor meg kellett a babával kerülnie*. (B. Z.)

¹⁸ A tiltás formájában hagyományozott hiedelem célja, hogy a negatív feltétel révén a mágia sikeres működését biztosítsa. Pócs É. 1990. 661.

¹⁹ Csupán szubjektív nézőpontok alapján tekinthetjük egyértelműen produktív mágiának, mert a kárt elszenvető szempontjából rontásetként értelmeződik.

²⁰ Lásd: Pócs É. 1990. 681.

²¹ Az érintkezéssel vagy szimpatetikus mágia alapelve, hogy a tárgyak a szétválasztás után is hatnak egymásra. Pócs É. 1990. 644.

2.3. Gyógyítás

A népi gyógyászatban elmosódik a határ a racionális és a mágikus gyakorlatok között. Egyes esetekben a betegség a népi természetismeretre, tapasztalati tényekre alapozott gyógymódok segítségével, máskor a népi hitvilághoz tartozókkal orvosolható.²² E gyógymódok egyformán használatosak, egyenértékűek. A helyi néphit szerint, amikor az eresz alá két-három centire elásott húsdarab megrohad, a *főkön* is eltűnik a kézzől: *egy olyan zsíros darabocskát hússal megkenette, s azt mondja, hogy: – Mondd el egy Miatyánkot, egy Üdvözlégyet, s az eresz alá, ahová a csepegőből a víz ásódik belé, áss le egy-két centire. Amikor a hús el fog rothadni, akkor neked főkön nem lesz. Körülbelül egy olyan három hétre, egy hónapra innen nekem az ujjamról eltűnt, de ilyen nagy bog volt, mint a hüvelykujjam, mint egy jó mogyoró.* (Sz. M.)²³ Ha a főköt lófarkával kötik meg vagy kutyatejlapival súrolják, rövid időn belül leszárad. Az etnomedicina és néphit összefonódását jelzi P. E.-nek azon meglátása, hogy a természetben minden betegségnek megvan az ellenszere, *csak még nem fedezték fel az emberek.*

A mágikus jellegű gyógyító tevékenységek hagyományos eszközkészletének négyféle használatára²⁴ alapozva különválasztom az egy adott betegségre javasolt cselekedet vagy gyógynövény²⁵ alkalmazását és a hiedelemtartalommal felruházott gyógymódokat. Például a *máriatövis* májbetegség esetén ajánlott, a *szamárcsipkebogyó* a köhögés elmulasztására javasolt; a *vadpetrezselyem* és a *piros kukujza* a vízhányag kezelésére bizonyulnak hatásosnak; a *halméreglapi* több mindenre alkalmas: egyrészt bármilyen sebet begyógyít, másrészt a gyulladásokat és fájdalmakat is csillapítja. A nyelven megjelenő *falatkára* a rántásból kivett fakanalat kell rányomni, s a *Pü-pü, falatka lett a nyelvemre, ragadjon a vén papnak a seggire* mondókéval elköpdösni, de gyógyítható a *talált víz*, az erdei *keresetlen kőbe* megállt vízzel is. (Sz. M.) A tavaszi gyöngyvirág

²² A hargitai megyei Küküllőkeményfalva ember és állatgyógyászatát vizsgálva Csergő Bálint is úgy véli, hogy a helybéliek „a betegségek okait egyes esetekben a népi hitvilágba sorolható módon magyarázták (megátkozás), máskor összefonódott a racionális és irracionális gyógymód (vízvetés).” Csergő B. 1992. 60.

²³ Ráolvasás betegségre: – *Sohase látlak többet, menj a csatorna vízzel!* (K. E.)

²⁴ Pócs Éva a népi gyógyítás és a néphit kutatásának határterületeiről írt munkájában megkülönbözteti a mágia hagyományos cselekvéseit (pl. szemverésre vízvetés), a hagyományosan mágikusnak számító tárgyakat (pl. szentelt tárgyak), a mágia hagyományos kísérőelemeit (pl. gesztusok) és a mágia nem mágikus cselekvéseit és eszközeit. Pócs É. 1979. 66.

²⁵ Antalné Tankó Mária fogalomértelmezése szerint „a gyógynövények azok a növények, melyeknek hatóanyagát, illetve kívánt illóolaját felhasználjuk valamely betegség kezelésére.” Antalné M. 2003. 275. Az interjúból az derül ki, hogy falubeliek használják a természet adta lehetőségeket, ismerik a környezetükben élő gyógynövények megnevezését és felhasználási módját. Egészségügyi probléma esetén a kémiai anyagokat elutasítva vagy azok pótlásaként gyógynövényekkel kezelik a betegségeket. Felhasználási módjukat tekintve tea (*kukjzalai, Jézusíve virága, cickafarok, Istengyümölcse*), borogatás (*bőrre helyezett forró sültptyóka, faggyass vagy sós tejbe áztatott ruhadarab,*), fürdő (*mezei zsúrló*), kenőcs (*szappan, szurok és lenmag összefőzése a kelésre*) formájában egyaránt használatosak.

leveléből készült főzet annak ellenére, hogy mérgező, nagy láz esetén gyógynövényként alkalmazásra kerül, amely *ha megitatod, leveszi, de azt mondják, hogy csak kétszer szabad az életbe azt meginni, többet nem szabad.* (L. J.)

A vízvetés mint az igézés – fejfájás, rosszullét, sírás, nyugtalanság – gyógymódja, az elhárító célzatú mágikus eljárások egyike. A gyógyító víz elkészítése keresztvetéssel kezdődik, a parázs vízbetételekor mágikus szöveg hangzik el: *a Boldogságos Szűz Mária elindult a Jordán vizén keresztül, talált három zsidó leányt, aki megigizte az ő Szent Fiát. Boldogságos Szűz Mária a Jordán vizéből vizet merített és az Ő Szent Fiának vizet vetett. Úgy használjon az én vízvetésem ...-nak, mint a Boldogságos Szűz Mária Szent Fiának,*²⁶ majd a ráolvasás „nyomatékosító kísérő” (Pócs É. 2006: 2476.) szöveggént egyházi imákkal zárul.

A gyermek szótlanságát, *nyökögését*,²⁷ álmatlanságát,²⁸ halálát²⁹ kiváltó ijedség esetén az ön-, illetve ólomöntést alkalmazzák: *sírt, hisztizett, mintha dührohama lett volna, nem tudtuk elképzelni, hogy ez mi az; valaki ajánlotta, hogy meg van ijedve, s elvittük, s kijött volt a pók.* (S. L.) Az önöntés a specialista szerepkörébe tartozik, és kiemelt időpontban (kedd, péntek, napnyugta előtt) történik. A szövegmondást cselekmények egészítik ki: *Ebből csak olyan darabocskát kell levágni, egy pici olajat, s akkor itt a füttön addig kell melegíteni, amíg megolvad egészen (...) három cikk fokhagymát, s akkor abba kell beleönteni, s a gyermeket le kell takarni pléddel, s azzal kezded érted-e a hátára önteni, a fejire, a szívre, s a két térdire (...) s akkor mikor öntődik, akkor mindig mint a vízvetésnek, mondd a Hiszekegyet, Miatyánkot s Üdvözlégyet, s hogy: – Jézus, Mária, Szent József őrizz meg a test és lelki igézet incselkedésétől és minden fájdalmától.* (L. J.)³⁰ Az érintkezéses mágiára alapozva az utcára kereszt alakban vagy hosszan kiöntött ónos víz a betegség *eltapodását*, megszűnését és az első járókelőknek való átadását célozza meg. A betegségek jelképes eltávolítása közül gyakori az árpa learatása: *árpa lett a szemedre,*

²⁶ A szakirodalom epikus ráolvasásnak nevezi ha „egy múltban lezajlott szerencsés kimenetelű eseményt mondanak el példaként, azért, hogy a mágia éppen aktuális célját ugyanolyan sikeresen elérjék.” Pócs É. 1990. 656.

²⁷ A specialista eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy csupán egy esetben volt a *nyökögés* az *ijedség* tünete.

²⁸ Az édesanya megfigyelései fiának állapotáról: *Az úgy volt, hogy délután, ha eltalált aludni vagy éjjel es volt, hogy felébred, ki volt rekedve az esze.* (S. L.)

²⁹ P. E. testvérének halálát az állattól való hirtelen támadó félelem okozta: *a húgom szegényke meghalt, ő hét évvel kisebb volt, mint én, s azt mondták, hogy megijedt a kakastól, de azt úgy tudták meg, hogy volt nálunk egy T.-né, cigányné, s azzal öntöttek, s abból egy kakas jött ki.*

³⁰ M. G. specialistaként az önöntés más gyakorlatát és szöveganyagát használja: *Ott kijönnek a formák, hogy mitől jedett meg, s ezt kilencszer kell: a két vállára, a mejjére, a hátára, a hargasinára, a derekára, így végig kilencszer ezt meg kell olvasztani, s azalatt végig imádkozni kell; legtöbbet imádkozni kell, s elutasítani, hogy menjen a kemény kősziklákról, ahol kereszteletlen gyermekek laknak, vakaróperecet nem kapnak, Isten fizessét nem kapnak, pü-pü eltávozzon az ő betegsége s a jedsége. Ezt kell mondani.*

elmegek, learatom, kicsépelem (...) ekele-mekele, árpa lett a szememre, eltávozzék! Pü-pü. (M. G.) Az aratást imitáló kézmozdulat, vagy az olvasó mozgatása a szem előtt a gyógyítás kísérő eleme.

2.4. Rontás

A rontás „a ténylegesen gyakorolt ártó célú mágia neve”. (Pócs É. 1990. 684.) A mágikus cselekedetet végző személy gonosz erővel van kapcsolatba: *az ördöggel játszik, az ördöggel cimborál*, s feltételezhetővé teszi, *hogy van ilyen szövődmény a sátán s ember között.* (P. E.) A megcsináltatás³¹ specialistájához, a nagy szakállas kalugerhez, román paphoz³² való fordulás gyakori oka a párválasztásból adódó féltékenység: *Á. nénihez kezdett járni, s ezért, hogy otthagya a másik leányt a bubával, megcsináltatták,* (C. T.) vagy a tulajdon feletti osztozás: *olyan irgalmatlan csúf halál lesz, hogy nagy híre lesz, s nézd meg szépen meghalt; E. lett az áldozat a bessőnek.* (GY. V.) A segítségkérésre indokot ad az egyéni kár megtérítésének, az igazság kiderítésének vágya: a csűr leégése nagy veszteség a gazdaságban, s mivel az elkövető személy kiléte rejtély, a tulajdonos a leleplezés reményében román paphoz fordul.

A rontás igényével készített tárgy elhelyezése a megrontandó személy környezetében sokféle kárt okozhat: a ruha zsebébe varrt *guruzsa* viselőjének halálát eredményezheti; a bejárathoz elhelyezett, összekötött, *összeguruzsolt* csomók a megtalálásuk pillanatáig folyamatos károsodást idéznek elő.

Az átok³³ „a kimondott szó hatását közvetlenül, magasabb rendű lényre való hivatkozás nélkül alkalmazza” (Pócs É. 1990.), így az átokformulák, *ne legyen egy kényelmes lábbelije, két napja ne legyen egyforma* (A. R.); *se hasznát ne vegyék, se nyuktik ne legyen* (L. A.) hangoztatása a rontás hatásos eljárásának bizonyul: *nekem három van, kettőt mán meghalt az átkom, kettőt megfogott.* (C. Gy.) Az átokmondással szemben a cél érdekében felajánlott ima, gyónás és mise nyújt otalmat.³⁴ A védekezés egy másik módja a

³¹ A megcsináltatás a megkérdezettek szóhasználatában a rontás különféle módozatait jelöli.

³² A történetekben nincs külön választva a családot is alapít(hat)ó román pap és a nőtlenséget fogadó kaluger szerzetes alakja, a hangsúly sokkal inkább az ortodox vallás által közvetített mágikus gyakorlaton és hatáson van.

³³ A kimondott szó erejébe vetett hiten alapulva kezdetei rokonságot mutatnak a pozitív kívánságot tartalmazó áldással, valamint a ráolvasással és imával. Lásd: Albert E. 2011.

³⁴ Egyházi viszonylatban „az értelmes teremtményekre mondott átok bűn a szeretet és igazságosság ellen; ha gyűlöletből fakad, halálos bűn, de az ördögre, minden jó ellenségére mondott átok megengedett.” Ez utóbbi liturgikus formája az ördögűzés. Forrás: <http://lexikon.katolikus.hu/K/kereszt%C3%A9g.html> (2014. január 19.) A megszállottság és ördögűzés motívuma K. I. említésében: *Hát, akit a gonosz megszállt, azt mondták, hogy paphoz mentek. A pap szentelt vízzel oldotta fel. Hát, hogy aztán házhoz ment-e, vagy ott a templomnál, azt nem tudom, de ez így hallottam én.*

kifordítva viselt ruha: *az izominget, vagy az alsóneműt fordítva kell vegye, a fonálján, s akkor nem fogja meg.* (C. Gy.) Jellemző a tartózkodó magatartás, mert aki igazságtalanul átkoz másokat, az megbetegedhet, azt *az átok megfogja, az átok visszaszáll, esküszöm az Istenemre, visszaver.* (L. J.)

A haragnak, bosszúnak, indulatoknak hangotadó káromkodás megrontó erejét imádsággal és erkölcsös magatartással lehet ellensúlyozni: *Olyan ember légy, hogy azt mondják, az Isten tartson meg, mint a dög verjen le! Ezt én megfogadtam, s ezt én tartom. Mindenkiel légy jó, segíts.* (Sz. M.) Az Isten és a szentek nevét emlegető trágár szavak kimondása bűnös cselekedetnek számít, büntetést von maga után:³⁵ *úgy káromkodott, s nézett fel az égre, mikor erős idő vót. Az anyja mellett volt, s ő megélt. Ő mondta az olvasót, a fia káromkodott, s a fiát kiütte maga mellől úgy, hogy abba helybe meghalt. Az édesanyja megélt, mert imádkozott.* (D. I.)

A nézéssel való rontás lehet akaratlan: *I. is igizős vót, ő nem érezte, akaratán kívül történt ez* (Gy. V.) és szándékos. Leginkább a kék szemű egyéneknek tulajdonítják a szemverést, vagy *akinek a szemöldöke összeér.* (L. J.) A gyönyörködés/bámulás/beleszeretés különféle bajok okozója: *úgy fájt a feje, hogy szakadt le* (L. J.), *olyan erősen sikoltott, nem tudtak rajta segíteni.* (Gy. V.)

A rontás nemcsak betegséget, hanem halált is kiválhat: az édesanya a lopás gyanújával saját fiát *csináltatta meg*, aki hamarosan az *elszáradásba* belehalt. Másik lehetséges következménye az örület: a *megcsináltatott* személy napközben, nyilvános térben keresztet hordoz a hátán. A mágikus eljárásnak tulajdonított betegség orvoslása a specialista felkeresését igényli, mert a rontást csak a hozzáértő előírásainak – ima, böjt – betartásával lehet megszüntetni. Az előírást megszegő *kígyóval, békával, csúszómászókkal*, a rontás visszaigazolóiként megjelenő állatokkal találkozik.

2.5. Jóslás

A jóslás, „az időkezelés, az idő szervezésének, az időről való tudás előállításának stratégiájaként” (Keszeg V. 2013. 144.) az individuális és a közösségi létezésre és történésekre való rálátást teszi lehetővé. A bizonytalan jövő megismerésére, valamilyen tárgy eltűnésére, betegség, rontás, haláleset okának felfedésére tett kísérlet a jóslás különféle technikáit³⁶ aktivizálja.

³⁵ K. I. szerint, *aki sokat káromkodik, azzal a gonosz van, a gonosz erőt fogott rajta.* A. R. értelmezésében a csúnyán beszélt a jó Isten megbünteti, és ezzel magyarázható Ő. súlyos balesete is.

³⁶ A jóslástechnikákról lásd bővebben: Keszeg V. 2003. 102–146.

Az egyéni jóslásokban a személyek (pl. a találkozás a cigányasszonnyal szerencsés napot jelez), valamint az állatok (pl. fekete macska a balszerencse okozója) előjelként funkcionálnak és értelmeződnek. A jóslásban implikált specialisták – kártyavető, tenyérjós, kávézaccjósló, asztaltáncoltató – felkeresése az igazság leleplezését teszi lehetővé. G.-t fiának rejtélyes halála ösztönözte a jósnőhöz fordulásra, akitől részletes leírást kapott a gyilkosság idejére (*egy hónapja*), helyére (*pincébe vót, két út között*) és körülményeire (*meg vót kötözve*) vonatkozóan. A. az egyéni boldogulása reményében nem fogadja el a kártyából jóslatokat, évek múlva azonban környezete beteljesedettnek véli a *cigányasszony* jövendőli szavait. Az éjszakai rablás lezajlására magyarázatot kereső asszony először a román paphoz fordul, s mivel tudása ez ügyben nem bizonyul kielégítőnek, a népi specialistát, a kártyavető szolgáltatásait is igénybe veszi.

G. T. beszámolója a jóslás gyakorlatáról is tanúskodik: *A cigányné kártyát vetett, egy nagy fazakkal, két tyúknak a nyakát kicsavarta s ott hóbortoskodott valamit. A mágikus cselekvés egy nyilvános esemény részeként a megbotrányozás erejével hat: az asztaltáncoltatás egy lakodalmi ünnepség alatt felborítja a rendet, cirkuszt teremt és minden résztvevőt távozásra készítet.*

3. A hiedelemrendszer működése

A mágikus gyakorlatoknak irányultságuk alapján történő osztályozása azt mutatja, hogy az ötréle hiedelemcselekvés közül a gyógyítás dominál. A megkérdezettek gazdag tudásanyaggal rendelkeznek a betegségek eredetére, tüneteire és gyógyítására vonatkozóan. A 20. század második felében elérhetővé váltak a gyógyszerek (*tabletták, pirulák*),³⁷ de a kémiai anyagok nem szorították ki a hagyományos eljárásokat. A gyógyító cselekedetek célja az egészség megtartása, a halandóság, a betegségnek való kiszolgáltatottság elleni küzdelem. A helyiek magatartását az Istentől kapott örök élet, a betegségek legyőzésének reménye jellemzi.

A megelőző eljárások óvó- védő funkciójú rítusok, melyek célja a társadalmi rend megtartása. Az ok-okozat összefüggésbe vetett hit alapján a bajok előre láthatóak és elkerülhetőek. A megfelelő időben, helyen és módon véghezvitt cselekedetek a kár elkerülését, az életveszély elhárítását, a biztonság megőrzését teszik lehetővé.

A negatív, ártó célzatú cselekedetek többsége bosszúállásból adódik. A történetek alapján a másoktól való megszerzés, a tulajdon kisajátítása haszonelvű cselekedetként

³⁷ A faluban 1995 óta működik gyógyszertár, orvosságot azelőtt a szomszédos faluból, Csíkszentimrérről lehetett beszerezni.

értelmeződik. A rontás hitét és gyakorlatát bizonyítja egyrészt a természetfeletti lények, a természetfeletti képességgel rendelkező emberek létéről való meggyőződés, másrészt a rontás eredményének tulajdonított baj. A rontásesetek a falu belső kapcsolatrendszerét tükrözik, térképszerűen ábrázolják a személyek és a családok közötti viszonyokat.

Az egyéneket a jósláshoz a jövőbe látás, a bekövetkező események befolyásolásának vágya és a tudatos életvezetésre való törekvés vezérli. A falubeliek a jelekből való olvasáshoz, a divinációhoz fordulnak, hogy a rejtélyt, a titokzatost és az ismeretlen körülmények között történeteket kiderítsék. A kíváncsiság vezérelte cselekedetek egy jövőorientált közösséget szemléltetnek.

3.1. Életkorok, életszakaszok és hiedelmek

Különböző életkorokban „a hiedelmek több vagy kevesebb intenzitással vannak jelen.” (Keszeg V. 2013. 218) Az élethelyzetek, életszakaszok különböző hiedelemtartalmat implicálnak. Gyerekként az egyén „elszenvedi” a hiedelmekkel való találkozás eredményét, „felnőttkorban aktív hiedelemgyakorlóvá válik”. (Keszeg V. 2013. 218.) Az elbeszélte élettörténetekben a gyermekkor vagy betegség,³⁸ vagy szellemiségtől való félelem³⁹ kapcsán idéződik fel. A házasság előtt álló vagy házasságot frissen kötött egyének a legényjósoló praktikákat és a szerelmi mágiát veszik igénybe. A nők számára a terhesség, a szülés és a gyermekágy ideje különleges, a normálistól eltérő *tisztáltalan* állapot. A hiedelemszövegek számos utasítást és tilalmat tartalmaznak az anya elkülönítésére, másokkal való érintkezésére, térhasználatára és feladatkörére vonatkozóan.⁴⁰ Az öregkor, „a nemiség aluli felszabadulás, megtisztulás az asszonyt a közösség számára létszükségletnek számító funkciók betöltésére teszi alkalmassá.” (Keszeg V. 1999. 261.) Az öregkor a specialista szerep betöltését teszi lehetővé, az idősek a tudás áthagyományozói: *engemet az az asszony tanított, egy öreg nénitől tanultam* (L. J.); *desanyámtól tanultam* (M. G.); *komasszonyom tanított meg, valamennyi hónappal idősebb, mint én* (Gy. V.); *itt a szomszédba egy öregasszony* (K. E.); *öregasszony arra*

³⁸ Sz. M. visszaemlékezik fiatal korára, amikor a gyógyító módszert parancsra teljesíti, és meglepődve veszi tudomásul, hogy a *főként doktor nélkül is elmúlik: Mámá egy kankós pálcával reám ütött, s: – Csináld meg – azt mondja –, ha én parancsoltam. Nekem azután nincsen, nekem az ujjamról eltűnt, de ilyen nagy bog volt, mint a hüvelykujjam, mint egy jó mogyoró. Mámá velem elásatta, a pálcával állott mellett, hogy mondjam az imádságot, s ennyi vót az egész. El van múlva.*

³⁹ P. E. narratívájában összemosódik a halott visszajáró lelkének szellemként való megjelenése és a gyermekijesztő vasmacska képe.

⁴⁰ Csonka-Takács Eszter a tisztáltalan állapot társadalmi konvenciók által meghatározott, nem mindennapi jellegét hangsúlyozza, „ez az erő veszélyes, tehát aki a birtokában van, az veszélyessé válik, de maga is veszélyben forog, mert védtelen az ilyenkor aktivizálódó természetfeletti hatalmakkal szemben.” Csonka-T. 1999. 267.

tanított. (K. I.) Eszerint a hiedelem minden életszakaszban jelen van, meghatározó alkotóelemét képezve az életpályának.

3.2. Foglalkozások és hiedelmek

Az idős korosztály a társadalom olyan rétege, amely sajátos érték- és normarendszert képvisel.⁴¹ Életidejük jelentős részét lefedi a szocializmus periódusa, így egy korábbi világ utódai és megjelenítői (is). A kollektivizálás átalakítva az agrártársadalmat, megváltoztatta a foglalkozásstruktúrát. Az adatközlők narratívájából derül ki, hogy a kevés földterülettel rendelkezők mellett a nagygazdák, a *kulákok* is kényszerhelyzetbe kerültek, és termelészövetkezeti taggá váltak: az állatok és a gazdasági eszközök állami tulajdonba kerülnek, az egyének tavasztól ősziig kilencven kötelező munkanapot dolgoznak, cukorrépát kapálnak, hogy *legfeljebb huszonöt ár pityókaföldet kapjanak és takarmányuk két harmadát a szövetkezetnél leadják*.⁴² A rendszerváltást követően ez a generáció „földközelen” maradt, tovább művelve visszakapott földterületeit. A beszélgetőtársak közül egy személy lépte át a falu határát, L. J. a városban keresett gyári munkát.

A gazdálkodáshoz kapcsolódó hiedelemtudás életszervező elvként működik, olyan tudás, mely a megélhetéshez szükséges javak elérését, a bőséges termést segíti elő. A földműveléssel, állattartással, határjárással kapcsolatos hiedelmek inkább a férfiak életét jellemzik. Az állatgyógyításhoz minden gazdaember ért, de kiemelkedő a pásztorok és juhászok hozzáértése. K. M. pásztorként a gazdag növényismeretén kívül nemcsak az állatok, hanem bármely emberi betegségnek gyógy módját tudja: *a juhnak halméreglapit adnak; a fentőfű, az erősen finom az embereknek, beléteszed az ágyba s úgy rea kell feküdni*. (K. M.)

A női szerepkörhöz, testállapothoz, foglalkozáshoz kapcsolódó hiedelmek külön csoportba sorolhatók.⁴³ A bábamesterség az egyetlen olyan tevékenység, melyet „a XX. század közepéig mindig nők végeztek.” Idősebb asszonyok feladatköréhez tartozik, „a történeti forrásokban és az etimológiai kutatások adataiban is a baba és az öregasszony szó

⁴¹ Hamar Anna *Az öregek néprajzi kutatásának szempontjai* című írásában az öregkor meghatározásának problematikáját vizsgálja. Bár a társadalomtudományok a statisztikai módszer használatára alapozva az öregkor kezdetét a nyugdíjkorhatárhoz kötik, az öregséget a parasztságnál nem az évek, hanem a munkához való viszony határozta meg. Az öregeket konkrét társadalmi réteghez tartózkodnak a társadalmi struktúrával foglalkozó szakterület, a szociológia tekinti. Lásd bővebben: Hamar A. 1982. 664–665.

⁴² „A kollektivizálás kétszeres csapás volt a parasztságra nézve: megfosztotta vagyonától és kivette kezéből a munka fölötti kontrollt.” Turai T. 2004. 48.

⁴³ „A nők és férfiak hiedelmei közötti különbségek a biológiai sajátosságokból, sajátos munkavégzésükből, valamint a családon és társadalmon belüli szerepükből fakadnak.” A nemek és hiedelmek összefüggésének vizsgálatáról lásd bővebben: Keszeg V. 2013. 223–226.

szinonimaként szerepel.” (Deáky Z. 1999. 47.) A *bábasszony/védőnő* születésre, gondozásra vonatkozó többlettudása és tapasztalata közösségi státuszt teremt, a falubeliek név szerint ismerik, tudják, kihez kell fordulniuk.⁴⁴ A bába szerep a speciális ismeretek mellett kötelezettséggel jár, az újszülöttet és a gyermekágyast egészen az avatásig, keresztelésig gondozni kell: *reggel jött az a bábasszony, a kicsikét megferesztette, tisztába tette, münköt lemosott* (K. E.); *ott ügyesen elintézték, kődökit elvágták, bepólyálták, elrendezték, s akkor jártak fürösztetni* (B. Z.) A hat hetes átmeneti időszakhoz számos óvó-védő funkciójú hiedelem és szokás fűződik. Legtöbbször a gyermeket otthon, egyedül, esetleg férj vagy szomszédasszony jelenlétében szülik meg, a bábasszony segítő-, gyógyító tevékenységét csupán rendellenes, nehéz szüléseknél veszik igénybe. A falubeli bábák a Gernáth házban, *bábaházban* foglalatostkodtak, államilag szervezett és támogatott egészségügyi ellátásra a 1980-as évektől volt lehetőség.

Egy-egy specialista életpályája során több szerepet tölt be, speciális tudását gyakran a megélhetését biztosító foglalkozása mellett szerzi meg. A mágikus képességgel való rendelkezése nem föltétlenül jelent jövedelemforrást, jellemző például, hogy a bajok orvoslása nem jár anyagi fizetéssel, a cél az embertársakon való segítség: *ez a fizetség, az egészség; legyen egészségük.* (L. J.) A hálából kapott adományok, juttatások a hozzáértés és az elismerés visszaigazolói. A közösségben különféle gyógyító specialisták élnek. Utcánként van legalább egy vízvetéshez értő asszony, és *szegeletenként* az óntésnek is van szakértője. A kenőasszonyok *zsírral*, gyógynövényekből készített *olajjal*, *kenőccsel*, *gyúrással*, *masszírozással* egyaránt gyógyítanak: *ha valakinek a lába kiment vagy a dereka kiment, ő azt azon a részin ahol fájt, addig masszírozta, amíg csakugyan elmúlt* (K. I.)

A hiedelemszövegekben az *igiző* ember rontása mellett a román pap ártó tevékenysége is megjelenik. Alakjának körvonalazódása hiányos, a narratívákban a hozzáfordulás oka és következménye kap jelentőséget. Felkeresése a közösség szempontjából gonoszságnak, bűnös cselekedetnek bizonyul.⁴⁵

⁴⁴ A néprajzi szakirodalomban megkülönböztetett kategóriák – paraszt-, cédulás-, okleveles bába – közül a helyi társadalomban működő asszonyok a parasztbábák csoportjához tartoznak. E három kategória részletesebb leírását lásd: Deáky Z. 1999. 51–53.

⁴⁵ Keszeg Vilmos az Erdélyi Mezőségen vizsgálta meg a román pap alakját és hiedelemkörét, esetelemzésében a hiedelemkör morfológiáját, biológiáját és a szövegek tipológiáját ismerteti. Lásd: Keszeg V. 1999. 69–102.

4. Következtetések

A dolgozatomban a mágikus tudás és cselekedetek, azok funkcióit és alkalmazási területeit igyekeztem áttekinteni, rendszerezni és elemezni. Az eddig körvonalazottak alapján következtetésként az alábbiak állapíthatók meg:

A beszélgetésekből az derül ki, hogy a mágikus funkciójú tudásanyag és gyakorlat mind a saját tapasztalatok útján, mind a másoktól hallottak révén ismeretes. Az egyénnek a hiedelemképzetekhez, illetve cselekedetekhez való viszonyulását meghatározza a népi vallásosság nézeteinek és az egyházi hivatalos álláspontoknak az összefonódása. Az egyéni értelmezések szerint a mágikus eljáráshoz való viszonyulás (legalább) kétféle: vagy a maga természetességével, a mindennapi élet részeként folyamatosan használatban van, vagy az egyházi értelmezést követve elutasítóan fordulnak felé.

A hiedelemcselekvések irányultságuktól függően egyfajta tipológiai rendszerbe – megelőző, megszerző, gyógyító, rontó, jósló – sorolhatóak be. A csoportok kialakítása objektív megközelítésű, mert a típusok között nincs éles határvonal, a narratívákban a beszélők szubjektív nézőpontja érvényesül.

Alkalmazásukat tekintve a mágikus eljárások különböző élethelyzetekben aktivizálódnak. Leggyakrabban a mindennapi élet céljait (haszon gyarapítása, bő termés biztosítása, szerencse megtartása, egészség megőrzése) szolgálják, de megjelennek a kritikus helyzetben véghezvitt mágikus cselekedetek (betegség, rontás elhárítása, veszteség visszaszerzése), és a racionális úton nem elérhető célokhoz kapcsolódó gyakorlatok (szerelmi varázslás) is.

Az egyének hiedelme az életkoruk függvényében, az idő előrehaladtával változik. A hiedelemképzetek és cselekvések elsajátítása folyamatos áthagyományozódáson, generációk közötti kapcsolattartáson alapszik. Az életszakaszokhoz, akárcsak az emberélet fordulóihoz számos hiedelem kapcsolódik, így a gyermekkorból a felnőttkorba való átlépés a mágikus cselekedetekhez való viszonyulás átalakulását eredményezi. Az öregkorra jellemző tapasztalati és speciális többlettudás a közösségen belül státust és presztízt jelent.

Amint a *Bevezető*ben körvonalazott társadalomkép mutatja, az állami intézményrendszerek a szocializmus alatt, az ingázás, a migráció, a médiahasználat a rendszerváltást követően alakultak ki. Bár e korszak nagy hatással volt a csíkszentsimoni társadalomra, az idős korosztály a visszakapott területek tulajdonosaként nem szakadt el a földművelő életformától. Megtartotta foglalkozását és a mindennapi életre, az állattartásra, állatgyógyításra, a földművelésre, a határjárásra, a gazdálkodásra vonatkozó

hiedelemtudását. Az aktív hiedelmei speciális szerepekhez kapcsolódnak, fenntartva a gyógyító, rontó, jósló tevékenységének igényét.

Az életforma átalakulásával a hiedelem státusa is megváltozik. A mágikus tudásanyag ismert, de a mágikus cselekedet nem olyan gyakorisággal vagy éppen nincs használatban, mert ezen hiedelmek mindössze néhány hagyományos területen maradtak meg. Az életvitel új területeihez – közlekedés, médiahasználat, szabadidő – kapcsolódó ismeretek nem integrálódnak a hiedelmen alapuló világképbe.

Felhasznált irodalom

ALBERT Ernő

- 2011 Átok (tematikus szócikk). In Bárdi Nándor (koord.): *Romániai Magyar Lexikon. Művelődéstörténet*. Transindex – Jakabffy Elemér Alapítvány. 2011-06-01. [Elektronikus elérhetősége: <http://lexikon.adatbank.ro/tematikus/szocikk.php?id=33> (utolsó megtekintés időpontja: 2014. április 27.)]

ANTALNÉ TANKÓ Mária

- 2003 *Gyimes-völgyi csángó népi gyógyászat*. Európai Folklór Intézet – L'Harmattan, Budapest.

CSERGŐ Bálint

- 1992 Népi gyógyítás Küküllőkeményfalván. In Keszeg Vilmos (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 1. Kolozsvár, 60–77.

CSONKA TAKÁCS Eszter

- 1999 Női tisztálталansági tabuk a magyar néphitben. In Küllös Imola (szerk.): *Hagyományos női szerepek. Nők a populáris kultúrában és a folklórban*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest

CSÓG Samu

- 1998 *EMLÉKKÖNYV. A csíkszentsimoni oktatás első írásos emlékének 400 éves évfordulójára*. Szentsimoni Szeszkeményítő R.T. Nyomdájában

DEÁKY Zita

- 1999 Egy női szerep közösségi feladatai és egyéni lehetőségei a bábamesterség tükrében. In Küllös Imola (szerk.): *Hagyományos női szerepek. Nők a populáris kultúrában és a folklórban*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest

HAMAR Anna

- 1982 Az öregek néprajzi kutatásának szempontjai. Debrecen

KESZEG Vilmos

- 1999 Nők a nemiségen innen és túl. In Küllös Imola (szerk.): *Hagyományos női szerepek. Nők a populáris kultúrában és a folklórban*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest
- 2013 *Hiedelmek, narratívumok, stratégiák. Egyetemi jegyzet*. (Néprajzi egyetemi jegyzetek, 8.) BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék – Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

ORBÁN Balázs

- 1991 *Székelyszékelyföld leírása*. (Első erdélyi kiadás.) Európai Idő Kiadó – Eurid Kft, Sepsiszentgyörgy. [Eredeti: I–VI. 1868–1873 Első Erdélyi kiadás.]

PÓCS Éva

- 1979 A népi gyógyítás és a néphit kutatásának határesei. In Antall József – Buzinkay Géza (szerk.): *Népi gyógyítás Magyarországon. Orvostörténeti Közlemények, Supplementum 11–12.*, Medicina, Budapest, 61–75
- 1980 A falu hiedelemvilágának összetevői. In Szemerényi Ágnes (szerk.): *Nógrádsípek. Tanulmányok egy észak-magyarországi falu mai folklórából*. (Néprajzi tanulmányok.) Akadémiai, Budapest, 269–358
- 1990 Néphit. In Dömötör Tekla (főszerk.), Hoppál Mihály (szerk.): *Népszokás, néphit, népi vallásosság. Folklór 3.* (Magyar Néprajz, VII.) Akadémiai, Budapest, 527–692. [Elektronikus elérhetősége: <http://mek.niif.hu/02100/02152/html/07/360.html> (utolsó megtekintés időpontja: 2014. április 27.)]
- 2004 Szócikkek egy mágiaenciklopédiához. *Ethnographia* 115. 1–46
- 2006 Ima (szócikk). In Takács Zoltán: *Magyar Néprajzi Lexikon*. Digitális kiadás. Hallgatói Információs Központ, Digitális Tankönyvtár. [Elektronikus elérhetősége: <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/magyar-neprajzi-lexikon/ch21.html> (utolsó megtekintés időpontja: 2014. április 27.) Eredeti: In Ortutay Gyula (főszerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon* II. (F–Ka). Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.]

TÁNCZOS Vilmos

- 1999 A moldvai archaikus népi imák élettere. In Uő.: *Csapdosó angyal. Moldvai archaikus imádságok és életterük*. (Kronika Könyvek.) Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 243–322.

TURAI Tünde

- 2004 Az életút végén. Szilágyborzási öregek társadalmi helyzetének vizsgálata. KJNT, Kolozsvár

Elektronikus források

A 2011-es romániai népszámlálás hivatalos honlapja:
<http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2012/08/TS8.pdf> (utolsó megtekintés időpontja: 2014. április 27.)

Magyar Katolikus Lexikon

Elektronikus elérhetőség: <http://lexikon.katolikus.hu/K/kereszt%C3%A9g.html> (utolsó megtekintés időpontja: 2014. április 27.)

ADATTÁR

Interjúszövegek

I. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: A. R.

Születési ideje és helye: 1933, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 11. 30.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – Régen, amikor még nem volt orvos akkor, ha itthon szültek gyermeket...

A. R.: – Bábasszony jött, nekem nem, én es a kórházba szültem, de ha kezdte fogni, akkor híták a bábasszonyt, úgy mondják védőnő, s akkor az fogta meg a bubát. S az járt egy hétig, két hétig, amíg kellett minden nap, aztán, hogy hogy tudta azt eltakarítani, s még azt mondják, anyósom kamarába szült, nem volt senki itthon. S aki, mondták a szomszédok, amikor idejöttek, milyen erős asszony volt, az ikreket kamarába szülte.

K.: – Egyedül?

A. R.: – Biztos, igen.

K.: – Olyankor, hogy védték meg a gyermekeket, hogy ne igizzék meg?

A. R.: – Hát vizet vettek, most es vetek fosztot, ha valahova elmegyek, buba van, ott fosztot vetek, addig tépem, hogy valahonnan kitepek valamit, hogy ne, s a tejet ne hozzam el.

K.: – Olyankor mit mond?

A. R.: – Nem, nem tudom ezt. Igizésről (volt, hogy igen), hogy szem megnézte, száj megigizte... így mondták, hogy szarom a szájába, aki megigizte. (kacagás) Ami igaz, azt mondom.

K.: – Hát jó, jó.

A. R.: – S akkor vettünk fosztot, s nem kell se buba, se tej, valahonnan téptünk. Ennyi. S akkor mentek az asszonyok látogatóba, de nem mint most a radnával, vittek palacsintát, bécsinált levest, tortának híre se volt, pánkót. Palacsinta, pánkó, bécsinált gombóclevest, az asszonyok mentek csak beteg látogatni. S akkor keresztelő nem volt hat, egy.

K.: – Egy ember?

A. R.: – Egy ember. S akkor megkeresztelték a reggeli misén, s jöttek haza, vagy egy paprikás vagy egy tojásrántotta édesanyámék idejébe engem es egy keresztanya engemet keresztelt (Cs. M. a keresztelő neve és lakhelye), s I.-t is, kettőt keresztelt.

K.: – Ha ellopták a tejet, azt visszalopni, hogy kellett?

A. R.: – Hát azt es hallottam, de nem tudom, nem tudom, eztet K.-né tudná. Se vizet vetni, az ilyen babonásokot nem tudtam megtanulni, csak tudom, hogy fosztot vettünk, hogy ne vigyük el a tejet, ha megigizték – R.(lánya) tudom egyszer annyit sírt, ma es sírt, holnap es sírt, S. E.-né vetett kétszer vizet, Gy. (férje) mondta, hogy: – Hagyj békit, hát mert én

küjjel (kívül) háltam, ha sír, sírjon. Ügybe se vett, békébe fordított, nem szabadott hezanyuljak, s na valahogy kioroszkodtam, s a kezemet reatettem, hogy ne takarózzon ki, mert rúgta ki s sírt. Hagyjak békét, na békét is hagytam, holnap este nem sírt, holnap után végig aludt. Úgyhogy furfangos volt, ilyen es volt. Ezt, ezt tudom ezt. Vízét vettem, ma sírt, holnap kicsit sírt, s holnapután nem sírt, végig aludt, aztán igizéstől-e, furfang volt-e, nem tudom. Csak azt mondom, ami igaz, s amit tudok.

K.: – Ki tudott igizni?

A. R.: – Akinek kék szeme volt.

K.: – Kék?

A. R.: – Igen. Kék szeme, gyönyörködött benne, s akkor így mondják. én nem tudom. Mert a tavaly a disznó, ugye most es hál Istennek van, s jó es, s, hogy tudom rendezni az es jó, s akkor a tavaly úgy volt, hogy ez es nézte, s az es nézte, s egyszer hát nem eszik, s nem eszik, s nem eszik. R. vizet vetett, akkor se eszik, a szőre fel volt állva, s akkor ez a S. M.-nek a felesége az háromszor es vetett vizet, s a disznó helyrejött. Aztán az volt-e, nem-e, nem tudom. Aztán megnőtt annyira, hogy az es jó szép lett.

K.: – Olyanról hallott-e, hogy valakire rosszat mondtak, átkot mondtak, s baja lett?

A. R.: – Hallottam ilyent es, azt a kalugerek tudták ott Cs. felé ott a mit tudom én hol, M. felé. Vannak olyan kaluger papok, elmentek oda, s megcsináltatták. S én csináltattam meg, de én voltam a hibás, s téged csináltattalak meg, akkor mikor letőt (letelt) az az idő, engem fogott meg az az átok ami, amit én se tudom, hogy ment. Nem tudom ezeket, csak hallottam.

K.: – S történt ilyen a faluba?

A. R.: – Igen, történt.

K.: – S mi lett aztán a.

A. R.: – Aztán a megbolondult, aki megcsinálta. (telefoncsengés) A rosszak, s leányka koromba es jutnak az eszembe.

K.: – Nem tudja elfelejteni?

A. R.: – Soha-sohase, pedig sokat imádkozok, szeretek imádkozni, s hál Istennek most tudok aludni es, este úgy kellett aludjak én nem tudom miért, de én olyan betegen kötem (keltem) fel, hogy éppe el nem estem. Na akkor mondjam tovább, hogy es

K.: – Há' odáig mondta el, hogy akkor visszaszáll az átok.

A. R.: – Vissza, visszaszáll, igen. Én ha megcsináltatlak, te nem vagy hibás, s akkor engem fog meg, s vagy megbolondul vagy...mit tudom én, nem tudom, de tudok ilyent. Cs.-be, leányka koromba emlékszek erre, hogy megbolondult, s elvitték Sz.-be, akkor Sz.-be vitték, akkor nem volt ideggyógyászat. tudom, hogy elvitték volt, ennyit tudok.

K.: – S aki sokat káromkodik?

A. R.: – Hát az, az a jó Isten megbünteti, mert én csak egyet mondok, ne menjen tovább Ő. annyit káromkodott, minden szava káromkodás volt, münket ügybe se vett, az apósát megverte, nem megfogta? A jó Isten megverte, azért volt ez a nagy balesetje, én csak ezt gondolom.

K.: – Mit mondnak, mikor átkozni akarnak valakit?

A. R.: – Kell imádkozni, ő káromkodik, s dicsértessék a Jézus Krisztus – mondod magadban amíg ő lecsillapodik. Ezt tudom.

K.: – S ezt miért kell mondani?

A. R.: – Azért, hogy a jó Isten ne vegye bűnnek az ő káromkodását, jót teszek, hogy imádkozok érte. Tudom egyszer a papbácsi, B. pap volt, tudod ki az itt prédikált, az volt, hogy az erdőről jött haza a bácsi, s a lovak mán nem bírták, mert meg volt terhelve s káromkodott, káromkodott, s akkor egy pap arra járt, s mondta az embernek, hogy mit káromkodik, dicsértessék a Jézus Krisztus, az ember megszégyellte magát, kétszer es a pap

mondta, s a ló kihúzta. Meg volt rekedve, s akkor a pap odaért s kétszer-háromszor dicsértesséket köszönt, a ló kihúzta. (a haragosokról egy prédikáció elmesélése)

K.: – Hallott-e olyat, hogy valaki mondott átkot?

A. R.: – Hát igen, az én uram es mondta: – A nyüvek egyenek meg. Ez es átok, ez nagy átok. Én mondom, a székely ember mérges.

K.: – S mit szoktak még mondani?

A. R.: – Sok rosszat, nem tudom evvel vétkezek-e: Dög verjen le!; Maradtál volna anyádba!, ezeket. Ezek min rossz beszédek. Soha nem mondom, annyit ivott, olyan sároson jött haza: – A dög verjen le, kerültél volna koporsóba! – én már nem, nem. Mérges voltam, levetkeztettem, kihágytam a ruháját, tisztát, megmosdattam, lefeküdt, s aztán átolmentem, s itt vagyok.

K.: – Nem fogott az átka.

A. R.: – Hát én imádkozok hál Istennek most es, olyan éj nincsen, hogy egy rózsafüzért el ne végezzek vagy kettőt vagy hármat.

K.: – Átok ellen így kell védekezni?

A. R.: – Hát nagyon, még misét es mondattam.

K.: – Miért?

A. R.: – Hát, hogy térjen meg, hát az a sok, hogy mondjam szándékomra, hát az nem azért van, hogy milyen jó dolgom van, hanem valami szándékom van a jóra.

K.: – A papnak elmondja-e, hogy miért mondat misét?

A. R.: – Nem kérdezi, nem. Nem mondom el, de mikor sokat kárimkodott Ö., eléjött s akkor azt meggyóntam, meg kellett gyónjam, mert akkor én es mérgelődtem fel, s úgy ne, tovább. Te is megtanulod aztán, de ne tanuld meg ezt a sok rosszat. (témához nem kapcsolódó rész)

K.: – Azért mondatja a misét, hogy.

A. R.: – Azért, hogy javuljon meg mindenki, még az ellenségem is, még M. J.-ért is imádkoztam, ellenségem, s most köszön. Na, ez egy tanú.

K.: – Nem félt a rosszakaróiktól?

A. R.: – Hát én nem féltem, s nem is félek, akkor féltem, amikor a juhokot ellopták volt 2008-ba. Két juh megmaradt, amikor Gy. megholt, s mind a kettő fiatal volt, meg volt berregve, fiadzók voltak, s egy február utolsó vasárnap éjjel 2008-ba ellopták.

K.: – Honnan?

A. R.: – A nagy istállóból, akkor még ez a kapu nem volt meg. S úgy kellett aludjak éjjel, hogy nyolc órakor se akartam felkelni, aztán, hogy ez mi volt ennek az oka, nyolc órakor kitámbászkodtam, nézem s hát az istálló ajtaja nyitva van, na gondoltam, hogy itt már vége. Megyek s nézem, még a kezit is megmosta, mert vizes volt, mert ott van egy csap, s akkor megyek R.-hez hátra mondjam meg, s azt mondja jól van, miért nem adta nekünk. E nem hazugság, se nem pletyka, ami igaz. (a történet további részében kiderül, hogy ki lopta el)

K.: – Máskor hány órakor szokott reggel felkelni?

A. R.: – Hát 6 órakor felebredek, 5 órakor, 4 órakor, s akkor mikor én aztán fel köll támbászkodjak, s már 7 órakor már fészülködök.

K.: – S mikor ellopták 8 órakor is alig tudott felkelni?

A. R.: – Igen, alig, alig tudtam. Kimentem s aztán láttam, mintha éreztem volna, s aztán, hogy miért kellett úgy aludjak, nem tudom. Ez mind rajtam történt.

[...] *K.: – Olyat hallott-e, hogy a tehénnek felvették a lábnyomát?*

A. R.: – Ezt es hallottam, igen.

K.: – S, hogy van?

A. R.: – Azt nem tudom, azt hiszem avval vitték el a tejet. Valamit hallottam róla, de azt hiszem avval vitték el a tejet, de ezt K.-né ha nem felejtette el, az anyja nekem magyarázta,

de én az ilyeneket nem tartottam meg. S még bocsánattal a szarából es bévitt, de, hogy aztán mit csinált vele, nem tudom, nem hallottam.

II. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: B. D.; B. P.; K. Z.; K. D.

Születési ideje és helye: 1940, 1945, 1984, 1996, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas, betegnyugdíjas, beteggondozó, diák

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 11. 30.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – S ha kicsi baba született, akkor köttek-e a kezére piros szalagot?

B. D.: – Hát igen, ezelőtt köttek egy érmecskét, s az érmecskére köttek piros szalagot, hogy nehogymegigizzék. Az én időmbe is volt.

K. D.: – S kormozták a homlokát.

B. D.: – S igen, kormozták a homlokát, hogy nehogymegigizzék.

K.: – S keresztet vettek a homlokára?

B. D.: – Igen, keresztet korommal, hogy nehogymegigizzék.

K.: – S mondtak-e valamit?

B. D.: – Hát én ezt már nem tudom, ejsze nem, csak ha vizet vettek, akkor mondtak. De hát ezt nem tudom, ha a buba sírt, akkor vizet vettek, mert az meg van igizve, s akkor mondtak egy verset, de azt már nem tudom, azt sose tanultam meg, hogy milyen verset mondtak. S akkor azt mondták, hogy a tejit elviszik, igen, ha valaki odament, vagy aki szült fiatal asszony, az nem szabadott hat hétig, mert a tehennek a tejit elviszik.

K.: – S na, ha a tehennek elvitték a tejét, akkor mit kell csinálni?

B. D.: – Hát azt nem tudom, hogy mit kell csinálni, de azt tudom, hogy mű nem mertünk bémenni senkihez se a szomszédba. Például én se, mert azt mondták, hogy valami megdöglik, ha tehen nincs, akkor valami megdöglik, ha hat hét előtt bémensz. Én sohasem mertem a szomszédba bémenni, amíg meg nem keresztelték a gyermekeket, mert azt mondták, hogy valami megdöglik, vagy a tehennek a tejit elviszem.

[...] a mű időnkbe nem volt annyi babonáság, mint azelőtt az ágyi idejébe.

K.: – De emlékszik-e arra, mit mesélt az édesanyja magának, mik történtek a faluba? Valakit megcsináltattak.

B. D.: – Nem emlékszem én se erre, azt én es hallottam, hogy megcsináltatták, de nem tudom, hogy hogy. Hallottam, hogy mentek a kalugerozhoz ezelőtt, hogy megcsináltassák.

K.: – Hova?

B. D.: – Valahova oda bé Gy. mentek.

K.: – De milyenkor fordultak papokhoz?

B. D.: – Hát, ha valami elveszett, vagy valakire haragutt, vagy meg akarta csináltatni. Ha valami elveszett, hogy az mondja meg, hogy ki volt.

[...] áll meg itt a kapu elejibe, s ott átkozza őket, de, hogy miket mond én nem tudom, de ez olyan rég folyik, hogy eddig már a porik is el kéne legyen izélve, ha az átok fogna. S B.-bát úgy megátkozta, azt mondta, hogy azért halt meg, s J. T. úgy megátkozta, hogy kötön száradt meg.

K.: – De ezt ő?

B. D.: – Ő, ő mondja, s akkor Sz. G.-t es úgy megátkozta, hogy azért halt meg, s ilyeneket mond.

K.: – *Így mondja, hogy „megátkoztam”?*

B. D.: – Igen-igen, csak, hogy mivel átkozza meg, azt nem tudom.

K.: – *S miért átkozza, mit mondott?*

B. D.: – Hát haragszik rejik (rájuk).

K.: – *Valamit csináltak neki?*

B. D.: – Hát én mit tudom, a földit elvették, s a másik egyebet csinált, s P.-ék meglopták, s így ízél ő. Én nem tudom, el van teljesen kokulva. Há egy normális fehérsnép nem átkoz, s akkor az olvasót az úton viszi, s imádkozik.

[...] K.: – *S nem emlékszik, hogy mit mond ilyenkor?*

B. D.: – Én nem tudom, nekünk csak azt mondja, hogy megátkozta.

K.: – *Mit mondott?*

B. D.: – Hogy J. T. azért akasztotta fel magát, mert ő megátkozta, hogy kötélén száradjon. Szerintem úgy gondolja, hogy aki előtte meghalt, az mind ezért, akire haragutt (haragudott). L. P.-nél pedig a kapu elejibe letérdelt, a kezét felfogta s imádkozott, hogy aki hamarabb kilépi a kapunk, annak valami baja legyen.

K.: – *Történt-e valami?*

B. D.: – Nem, eddig már rég el kellett volna a porik is menjen, mióta átkozza őket.

K. D.: – R.-nek mondta, hogy valami bajod lesz ma, s délután az ujjá leszakadt.

K. Z.: – A kankóra vagy hova az ujjá felakadt, s leszakadt, tényleg volt valami. Beléakadt az ujjá és leszakadt az ujjá begye.

K.: – *S akkor még kit átkozott meg?*

B. D.: – Hát T-t, hogy pityókát mértek, s a román felé húzott, nem feléje, elmérte. Két hét múlva a papírokkal bément, hogy nem jól mértek, s ott átkozta őket.

K. Z.: – Azt mondta, hogy száradjon el, legyen belőle ceruza, s azutánól mindig úgy hívja, hogy ceruza.

B. D.: – De még nem száradt el Cs. sem.

K.: – *Mi történt azzal, ha valaki sokat káromkodott?*

B. D.: – Nagy idő volt, a szél fűjt, csúf idő jött, s felemelte a szénát, hogy na me: – Isten dugd bé a likat!, s estére meghalt, de, hogy ki volt, hogy volt, én se tudom.

B. P.: – Az L. S. volt, amelyik olyan nagy kárimkodós volt, aratásból jöttek az anyjával, s ott a keresztfa itt L.-be, ott ütte meg. Olyan kárimkodós volt, hogy minden szava.

K.: – *Ez milyen nap volt? Péter és Pál?*

B. P.: – Nem, nem tudom milyen nap volt. B. D.: – A nép mondta, hogy milyen csúful kárimkodott.

III. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: G. V.

Jelen van: G. B.

Születési ideje és helye: 1921, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 11. 29.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – Igézni ki tudott?

G. V.: – Az öregebbek tudtak, eltöpdösték. A babát, hogy igizték megcsodálták ezelőtt, s akkor az öregek azt mondták, hogy megigizték, s akkor szenet vettek és imát mondtak. A szén, ha leszállt, megigizték, s ha feljött, akkor nem.

K.: – S ha valakinek rosszat akartak?

G. V.: – Ha rosszat akartak, na várjál csak, mit es csináltak? Azt mondták, hogy kártyát vettetek másik cigánynéval, hogy lássuk mit mond. Ha hazudozott, akkor baj volt, ha nem hazudozott, akkor igaza volt. Én nem vettetem soha kártyát...

K.: – Volt-e olyan, hogy valaki bement román papokhoz?

G. V.: – Nem tudom, ezek, nem tudom én, nem voltam ott.

K.: – De nem hallott ilyenről?

G. V.: – Hát a kalugerekhez jártak, imádkoztattak a kalugereknél, igen, hogy verje meg a Jóisten, hogy ne adjon neki szerencsét. Azért mentek a kalugerekhez, s akkor mit mond a kalugátor, jót mondott, rosszat mondott, hazudozott, nem volt igaz mind, amit mondott.

K.: – S akkor mi történt?

G. V.: – Hát semmi se történt egyeb, hát nem csinált a leány semmit se, s a legény nem ment oda. Csináltak zűrzavart.

[...] *K.: – Édesanyám még azt is mondta, hogy a legényt megitatták, az hogy volt?*

G. V.: – Az úgy volt, hogy úgy itatták meg, hogy a főztek valami, nem tudom, hogy miket főztek össze, s azt a legénynek odaadták, hogy igya meg. Volt, hogy a szülő megmagyarázta, hogy arra vigyázz, hogy megitatnak, s akkor nem tudod otthagyni a leányt, ha nem szereted es meg kell kérd.

K.: – De mi történik? Megissza...

G. V.: – Megitta, s akkor, hogy mondjam lett egy zűrzavar. Nem ment a leányhoz, ha fő szereteje volt, úgy volt, hogy kéri meg, akkor es így csináltak s zűrzavart csinált.

K.: – Mit tettek abba, amivel megitatták?

G. V.: – Hát mit tudom én, nem foglalkoztam vele soha.

IV. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: B. Z.

Születési ideje és helye: 1944, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 11. 29.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – Mit csináltak, ha (a baba) otthon született, nem a kórházba?

B. Z.: – Azt megmondom, édesanyámnak több született otthon, tízen vagyunk testvérek, mint a szülészetén. Akkor ment aztán szülészetre, amikor muszáj volt. Aztán kötelezték, kötelező volt a szülészetén, de addig otthon volt.

K.: – De kit hívtak oda?

B. Z.: – Hát volt a faluban egy bába, s, hogyha az nem, akkor a szomszédasszony elrendezte, ott elintézték, a gyermekeket ki a házból, s elintézték. Ott ügyesen elintézték, kődökit elvágta, bepólyálták, elrendezték, s akkor egy hétig jártak fürösztöni. Az, aki kifogta a gyermeket, az járt egy hétig, este-reggel megfürösztötte.

K.: – Szalagot köttek-e a kezére?

B. Z.: – Nem, amíg meg nem volt keresztelve, hogyha a szobába egyedül benn hagyták, akkor a rózsafüzért reatették, azt mondták, hogy a szép asszonyok kicserélik, vagy valami ilyesmit mondtak. A rózsafüzért reatették, s a pókakötőre (amivel a pólyát átlósan/kereszt alakban összekötik) rea volt a karikagyűrű, a jegygyűrű kötve, azt oda a pókakötőre reakötték, az rea volt mindig kötve. Azt nem tudom, hogy azt miért tartották, de az es oda rea volt kötve.

K.: – S nem tettek a csepeszre piros szalagot, hogy ne igizzék meg?

B. Z.: – Tudja-e nálunk mit csináltak? Egy kicsi homlokát korommal meg, egy pöttyöt tettek, hogy ne igizzék meg. S akkor vizet vettek, édesanyám tudta, de én soha nem bíztam (nevetgélés), én az ilyenbe nem hittem sosem, nem kérdeztem én senkit, mert én az enyémekeknek sosem vettek, s nem is lett semmi bajik, hál Istennek. Édesanyám állandóan, ha sírt, elé s szentet, a kályhából szentet vettek ki, s háromszor belevettek, s mit tudom, valamit imádkoztak.

K.: – S ha megijedt valamitől?

B. Z.: – Ha megijedt, akkor önt öntöttek, volt egy asszony a faluba, aki önt öntött a feje fölött, megmelegítette, a feje fölött vízbe öntötte, s azt úgy mondták, hogy ami vagy állat vagy ember vagy akármi egy olyan forma, ami azt mondták, hogy attól ijedett meg.

K.: – Mennyi idő után keresztelték a babákat?

B. Z.: – Nagyon hamar, aki a szülészetén szült, az otthoniakat es egy hétre, kettőre már megkeresztelték, de aki a szülészetén szült, a szülészetről nem vitték haza, azért, hogy az asszonyt es a keresztelestlen gyermeket se vitték a vizenek keresztül, de az asszonyt, amíg ki nem avatódott – így mondták, hogy kiavassa a pap, hogy megszenteli – addig a vizeken nem vitték, se a kútból már aki kellett mert a férje az erdőn dolgozott vagy valahol, s kellett s még gyermek volt, s kútra kellett menjen vízé, az minél hamarabb már amikor egy hetes, kettős volt, akkor már keresztelték meg, hogy tudjon kiavatódni, mert keresztelestlen gyermekkel nem avatták ki.

K.: – S az asszony nem mehetett ki a kapun?

B. Z.: – Nem, mert azt mondták, hogy a jég elveri a határt. Ahol elmejen, vagy a vizek kiapadnak a kútból, azt mondták, hogy ha hallaná az az asszony, aki a kútból vizet merít, hogy hogy sikolyt a forrás, kétségbeesne. Ha nem volt ő kiavatódva, ő nem, mert addig nem avatták ki, amíg a gyermeket nem keresztelték meg.

K.: – *S ha odamentek, s még szoptatott?*

B. Z.: – Na, ez aztán, még ha szoptatott, akkor kellett valamit, ha hajából vagy ruhájából valami cérnadarabot valamit, akármit egy kicsit, hogy visszadobott, s azt mondta, nem kell se tejetek, se álmotok, nem viszek el semmit.

K.: – *S ez miért volt?*

B. Z.: – Hogy azt mondták, hogy ha valaki. Mán volt olyan azt mondták, hogy rearagadt, hogy a mejje is úgy megduzzadt, a tejt az asszonynak elvitte, vagy hanem nem aludt a kicsi baba vagy az asszony, mert a másik az álmát elvitte. Ezt tartották. S ha, aki szoptatott, ő is szoptatott, s a beteg asszony es az tejet fejt vissza, elévette a mejjit s egy kicsi tejet ki, s nem viszem el a tejeteket, úgy az ágyra, visszafele.

K.: – *S ha a gyermek megbetegedett s nem volt orvos, mit csináltak vele?*

B. Z.: – Hát... egyszer az a kicsi babát, amelyik kicsi baba volt, azt jól megfürösztötték, s fürdés után egy volt azt mondták rudilepedő, egy olyan, mint most a pléd, csak az szőve volt, s azt sós vízbe – nem nagyon sóson, csak egy kicsi sót tettek – jól kicsavarták úgy jó melegen, s abba a babát belecsavarták úgy csórén, s utána egy szárazba. S akkor az édesanyja megszoftatta s elaludt, s amikor felébredt a láza le volt jöve, le volt menve. S torokfájástól gázos cukrot nem igazán, mert mű nem ettük meg (nevetgélve), nem ettem meg sosem, kockacukorra gázt cseppenttek, sokan mondják most es, s megették a gyermekekkel. Nálunk inkább a sós borszesz volt akkor, hogy azt cseppentettek kockacukorra, s azt.

K.: – *Szurkot nem ettek?*

B. Z.: – Hát szurkot rágtunk, de nem volt semmi. Az olyan hagyomány volt, hogy aki az erdön járt, a férfiak az erdön jártak mind, s annak olyan jó íze volt, s olyan jó. Úgyhogy azt sokat rágták azt a szurkot, ez biztos.

K.: – *S állatoknál is mondták azt, hogy elvitték a tejét. Az, hogy van?*

B. Z.: – (kacagás) Hát valamit abból es tudok mondani, mert mondták, hogy elvitték, hogy voltak, s akkor Szent György napján volt a görög katolikus pap, most katolikusok, én is jártam, édesanyám küldött, lisztet, sót, fokhagymát, s azt megszentelte, imádkozott reá (témához nem kapcsolódó rész). Ezeket szenteltették s aszonták, hogy akkor nem tudja elvinni. S amikor a tehén megbornyúzott, akkor volt egy lyukas kő, voltak olyan házak, ahol volt egy lyukas kő, én láttam olyat, hogy lyukas kő így természetesen, úgy kapták, hogy az lyukas volt, s azon fejték át legelőre, mikor a tehenet fejték legelőre, mert azt mondták, hogy akkor nem tudják a tehennek a tejt, a zsírját elvinni.

K.: – *De a tehennek a tejét hogy lehetett elvinni? Lányomból?*

B. Z.: – Az istállóba is bementek, mert mondom ezekkel amiket szenteltettek, a fokhagymával es Szent György előtti este, mert azt mondták, hogy Szent György napján éjjel mennek, s akkor viszik el, s a szentelt fokhagymával keresztet rajzoltak oda az istállóra, s minden, az istállóajtóra, hogy akkor nem tudja elvinni. Osztan én az ilyenekbe egyáltalán nem hittem, de tényleg ez, ezt nagyon tartották. Akkor Szent János hetin nem kapáltak, a pityókát egyáltalán nem kapáltak, se nem fészkeltek, mert ugye akkor kézzel húzták fel a földet, de Szent János hetin mán azt mondták elrothad a pityóka, hogyha Szent János hetin kapálnak.

(gyógyításról)

S ha meghűlt, hűléstől mán a nagyobb gyermekeknek es a káposztalevet felforralták, s azt forrón kellett. Lábvizet csináltak s forró teát, s ezeket jó forró lábvizet s ilyen forró italokat, ami. Mézet azt igen, s mondom ezt a sós borszeszes cukrot, s a petróleumos

cukrot is jó nyugodtan oda lehet írni, mert ezt megették, ez így igaz. Aztán a mandulát es borogatták, édes tejbe egy kicsi sót tettek, s azt megáztatták a ruhát, egy olyan kendőt vagy valamit, törülközőt, s azt reacsavarták olyan langyoson, s szárazzal dunszba tették s azzal. Sós vízzel gargalizálták, kamilla teával. Ha himlős lett, akkor nem fürösztyötték, ha bárány, akkor egyáltalán, vizet, hogy víz ne érje, s pirosba öltöztették, piros ruhával takarták, hogy az, hogy minél hamarabb, s melegbe tartották. Kimenni a házból nem volt szabad, fürödni nem volt szabad, addig amíg vissza nem ment három-négy nap, egy hét alatt.

K.: – Miért pont pirosba?

B. Z.: – Azt mondták hamarabb kijő, az kihúzza azt a bárányhimlőt. Aztán azok a régiek, akik idősebbek s úgy visszaemlékeznek jobban.

K.: – S ha a jég elverte a határt, az ellen?

B. Z.: – Az ellen, hát intették el az esőt, én tudok egy olyat, hogy (kacagás) egy öreg bácsi volt, olyan rományoson beszélt, s valaki megígérte neki, hogy őt megtanítsa, hogy a nagy időt intse el, s mit tudom én a fejszét bele kellett vágja a földbe, s valamit ott mondjon. Azt ő megtanulta, s adott egy sajtot érte, s amikor ő nekifogott, jött az erős idő, a fejszét a földbe belevágta, akkor a villám belécsapott oda tovább egy fába úgyhogy őt annyira érte a szele, hogy leesett. S amikor magához tért, akkor azt mondta a feleséginek, E., menj kérd vissza a sajt, s nem kell a tudomány, mert amikor a fejszét belévágtam a földbe, akkor az Isten belécsapott a fába. (kacagás) S volt H.-n is volt már egy olyan asszony, hogy az is fejszét belévágta, hogy az erős időt na ne jöjjön, s a menyivel együtt úgy elestek, hogy ő meghalt, s a menyé abba a jégbe helyrejött, de olyan örökös betegséget kapott, olyan tüdőcsótágulás s minden, hogy aztán el is kellett költözzenek, aztán oda B.-ba költöztek volt, mert nem bírta itt ezt az erős levegőt.

K.: – Inkább szentelt gyertyát gyújtottak, nem?

B. Z.: – Azt igen, s szentelt pimpót, barkaágakat azt a kályhába tették bé, s tüzet, azt mondták, hogy mikor erős idő jön tüzet kell gyújtani a kályhába es, mert az valahogy az a füstje. S mondom ezeket a szentelt ágakot vitték, amit búcsúkról vittünk ágot, nyírfaágot Pünkösdi búcsújáról vagy barkát megszenteltettük. A harangozás az igen, mert a harang az elveri.

K.: – S ha nagy szárazság volt, hogy kérték az esőt vagy a jó termést esetleg?

B. Z.: – Hát, ejsze ha imádkoztak, böjtöltek, mert én már a szárazságot nagyon kicsike voltam, amikor nagy szárazság volt, akkor volt 46 s 47-be, de akkor ejsze annál többet nem volt, amit csináljanak.

[...] *K.: – S miután megkeresztelték a gyermeket, nem kellett védeni? Mondta, hogy addig tisztátalanoknak tartották.*

B. Z.: – Igen-igen, utána már nem, mert a pap ugye kiavatta őket, megszentelte, ahogy mondták a régi időben es a Szűzanya is bémutatta Jézust a templomba, ezt úgy lehet elképzelni, hogy vitte s bémutatta, s mind most es a pap megszenteli keresztelés után, csak akkor úgy volt, hogy meg kellett kerülje a beteg asszony a babájával az oltárt, vagy ha az oltár hátához nem tudott bémenni, akkor a templomot. Háromszor meg kellett a babával kerülje, a pap megszentelte, s akkor háromszor meg kellett kerülje.

K.: – Keresztelés után?

B. Z.: – Igen, mikor haladtak ki, mikor megszentelte.

K.: – Ennek mi volt a szerepe? Miért kell megkerülje háromszor?

B. Z.: – Ez volt. Ez volt, ezt meg kellett csinálni.

V. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: C. Gy.; C. T.

Jelen van: S. K.

Születési ideje és helye: 1938, 1939, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas, nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 12. 21.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – Amikor meg vót hűlve C. nannyo, hogy gyógyította meg?

C. Gy.: – Hát úgy, hogy egy termőkövet, nem olyant ami a bányában van a fűttőbe bétévődött. Ami a mezőn a szekér előtt бүклөгött.

K.: – Nem a patakából kellett?

C. Gy.: – Nm-nem, ami az eke előtt бүклөгött, a patakbeli vizes, szárazkő kellett legyen. Bétette, mikor megvörösödött egy mosdótálba belé, kicsi székre leültél, egy lepedőt a fejedre. Két gőzölő s akkor helyre voltál jőve, nem kellett oda doktor.

[...] *K.: – Ezelőtt, hogy vitték el a tejét?*

C. Gy.: – Hát először, ha bémensz, megigized. Rongyot kell elvetni, mert ha nem vetel, akkor elviszed.

K.: –Hogy volt A. néninél?

C. Gy.: – Bémentem, s ágyára leültem s megvót. A mejjem megdagadt mikor hazajöttem, s azután mondták meg, hogy rongyot kell elvetni.

K.: – S mit csinált, amikor észrevette?

C. Gy.: – Hát én visszamentem s rongyot vettem el.

K.: – S helyrejött?

C. Gy.: – Helyre.

S.K.: – Még meséltél volt valamit az istállóval, hogy ne vigyék ki a szerencsét.

C. Gy.: – Az istállóba a küszöbre a lónak a patkóját fordítva kell ütni, úgyhogy, ha lépik béfelé a patkó kifelé. Ha nincs patkó, a szerencsét kiviszik. Belé a küszöbbe, bémentet balról. Ez a bal kezéd s baldól.

K.: – A sarkába?

C. Gy.: – Sarkának ebbe az oldalába.

K.: – Ezt mikor kell? Amikor megépítik az istállót?

C. Gy.: – Azt nem tudom mikor kell.

K.: – Maguknál ki ütte bele?

C. Gy.: – Az enyém, Cs. Ezelőtt sokminden vót, s azt mondták semmi se igaz, de minden igaz.

K.: – Régen átkozódtak-e?

C. Gy.: – Régen? Nekem három van, kettőt mán meghalt az átkom. Kettőt megfogott.

K.: – Há mi lett?

C. Gy.: – Hát mi lett? A lett, hogy van ideki V.-be egy helyem, ezelőtt tizennyolc évvel nekem a vót a hibám, hogy nem álltam bé a kollektívba, még a földem nincs kimérve, a levegőbe van, az Istennél a föld. Ez az átkom, mert ha tudtam volna, hogy így sül el a puska, béálltam volna a kollektívba. Édesapám a földeket kiadta, s a földekre más reaállott. A földek nincsenek kimérve, ez a baj.

Kl.: –Hogy átkoztál?

C. Gy.: – Úgy átkoztam, hogy a kertbe cüvekeket vertünk bele s mondom: – Ezt miért tetted te? S azt mondja, üssem az enyémbe. Húsz méter negyven centi az enyém, met én a kollektívbe nem álltam bé, az enyémre reaállott. Mondom: – Nem ütök hozzád, gyere bé, ha betyár vagy, szúrós dróttal megkötünk s a rendőrség elold. Nem jött bé. Megátkoztam, a

tornából vaj (vagy) lelökték vaj leesett, mert J.-bá felakasztotta D.-t, met az öreg a lajtorja alatt állott, de két évre őt es vitte.

K.: – *Mind a kettőt?*

C. Gy.: – Mind a kettőt.

K.: – *Hogy mondott átkot, mit mondott?*

C. Gy.: – Azt mondtam: – Az Úristen engedje meg csengettyüs varasbéka szülessen neked! Törvényszéken is megmondtam, a bírók összenéztek, s azt mondják, hogy: – Megvan-e maga bolondulva? Én meg, félig, de egészen nem.

K.: – *Ezt szokták mondani?*

C. Gy.: – Én ezt mondtam.

[...] K.: – *Mit csináltak milyen L.-val, hogy volt?*

C. T.: – Jaj, igen. M. L. önt öntöttek, sógor bácsi elment M. L.-hoz, én is jártam, jól emlékszem egy kicsi házban lakott, oltára vót, nekem is a fejemre önt öntött vót. Sógor bácsi mesélte egyszer, hogy így es vót az országútja, s ott a domb alatt, a hegy alatt ilyen kenderáztató tók vótak. Sógor bácsiék ezen a felén laktak, s itt középen mint ide B. L.-ék olyan széles vót a föld körülbelül. Mondta sógor bácsinak, hogy ő vissza akarja csináltatni, mert megcsináltatták Á. nénit. Azt mondta: – Jó, visszacsinálom, de fogadd meg, hogy vissza nem nézel egyáltalán, amikor mész keresztül a réten, a mezőn. Megígérte, s mikor elment félig, akkor annyira idegesítette, hogy mér nem szabad visszanézzen, hogy visszanézett, s azt mondta, hogy kígyó, béka, mi egyszer mászó vót, minden ment utána. Azt mondja, akkorák s annyian, hogy ő úgy megijedt, hogy azt hitte a végéig nem ér el, mer ők az útnak a felső felén laknak, s M. L. ebbe a felébe lakott, imádkozó ember, egy kicsi törpe ember volt soha el nem felejttem. Ejsze, egy hat-hét esztendő lehettem, édesanyám felvitt, megijedtem valami kutyától. S erre én emlékszem, mintha most volna, s sógor bácsi ezt, amikor elmesélte nekünk ott az asztalnál. Ő mesélte, hogy azt hitte, hogy nem ér keresztül, s az úton még le kellett fusson egy jó hosszát, hogy a kapuig elérjen. Végül is nem lett semmi, nem gyógyult Á. néni meg, mert szépen megkérte M. L., hogy ne nézzen. Aztán, hogy mi vót ebből az igaz, mi nem.

K.: – *De Á. néninek mi volt a baja, hol csináltatták meg?*

C. Gy.: – Most es megcsinálják.

C. T.: – Úgy vót, hogy sógor bácsi csinált odakinn Cs. S. bácsi feleségének az anyjának egy leányt, érted-e?

C. Gy.: – Igen.

C. T.: – Sógor bácsi odajárt, s közbe Á. nénihez kezdett járni, édesapámnak a testvérihez, s ezért, hogy otthagya a másik leányt a bubával, azt B. nének hívták, ezért megcsináltatták, s Á. néni megkucorodott. Megkucorodott az ízületektől.

K.: – *Meggörbült?*

C. T.: – Nem meggörbült, a kezei s a lábai úgy meg voltak kucorodva, hogy jaj, olyan csúfok voltak, édes Jóistenem, az ízületek. De fiatal asszony korában, ahogy M. megszületett s a két legény, megfészegedett. A csinálmány sokat ezelőtt, most nem lehet hallani csinálmányról, mostanában.

K.: – *Hallgatnak vele.*

C. T.: – Lehet, hogy hallgatnak véle, de ezelőtt olyan nagy híre vót a csinálmánynak.

C. Gy.: – Igen, az ezer éves határon alul a kaluger papoknál csináltatták. Akire haragszol a fényképét viszed s az elintézi.

C. T.: – Vagy valami tárgyat, ami olyan, hogy imádkozni tudnak reá. Na, de reád es visszaszáll.

C. Gy.: – Ha jogtalanul, akkor véged van. Ez es megvót, ez a román K. csinálva.

C. T.: – Megvót?

C. Gy.: – Meg.

C. T.: – De miért vót?

C. Gy.: – Hát, de miért vót, egy kereszt a hátán vót, s délután kettőkor szembe a temetővel találtam. Meg vót csinálva. K., amelyik a blokkba lakik, az.

C. T.: – Tényleg hallottam róla.

K.: – *Ki csináltatta meg?*

C. Gy.: – Nem tudom, hogy ki vót, de meg vót csináltatva. Meg vót bolondulva egy hónapig.

C. T.: – Ha nem K.-ék. mert rosszul bánt vele. Előre jól vót az esze, utána, hogy elbetegeskedett, úgy tényleg rosszul bánt véle. S tényleg azt hallottam, de látod-e, hogy helyre jött, román papokhoz járt volna véle?

C. Gy.: – Nem lehet megtudni, hogy hol járt.

C. T.: – A talpa es meg voltak domborodva, itt a lábujkájánál ki vót csomósodva, nem tudott menni, nem tudott cipőt húzni, a sarkán csak így lépkedett. Így élte le az életit, sokáig otthon az ágyba feküdt. Sok cirkusz vót, ezért mondom, hogy a csinálmány ezelőtt.

C. Gy.: – Most es csinálnak H.-nál, Gy. feljel, Gy. fele a román papok.

K.: – *Pénzt nem kell adni érte?*

C. T.: – Hát, hogyne, drágáért csinálták ezek a román papok.

C. Gy.: – Itt M.-n is van.

C. T.: – Gy.-n alul, mi az a román falu, ott T.-n.

C. Gy.: – Ott egy ember elment a piacra, félig megütték, egy erdön a zöld hajlába belévették, nem kapták három napig. Amikor három nap múlva azt mondták, hogy addig menjenek, ahol sok zöld hajla van, benne vót.

K.: – *Megmondták, hogy hol találják meg?*

C. Gy.: – Igen.

C. T.: – G. is elment vót ide S.-ra az asszonyhoz, most mikor F. meghalt, s azt mondta, hogy: – Későre jöttél, mert egy hónapja már el van temetve. Akkor kellett volna nyomba menjünk, azt mondja, hogy annyit tud mondani, hogy a patak mellett ütték meg, három nap a pincébe vót, meg vót kötözve a pincébe, s megmonda, hogy két út között. A pincébe vót három nap s ott ütték meg, a gégéje is ki vót szakaszva. Nem halt meg, s akkor meg vót feketedve.

C. Gy.: – Kártyát vettek ezelőtt is a M. utcába D.né. Egész éjjel a tehenet kerestem, reggel elmentem hezza, s azt mondja: – Neked nagy bajod van. Út mellett van az állat, nádasba van, sok ember elhalad mellette, s reggel a nap feljő, két kölyökkel találkozol, s megmondják. Úgy bétölt, mindenre.

K.: – *Nem kellett fizessen érte?*

C. Gy.: – Nem. Ügyes ez az asszony.

K.: – *Aki S.-en van?*

C. Gy.: – Ismered-e?

Kl.: – *Nem, csak azt mondta T. Z., hogy azt is megmonda, hogy mennyi pénz van a pénztárcájában.*

C. T.: – Én is jártam oda. Tudod-e, én Cs. miatt jártam vót oda, mert annyit ivott. Felhagyott vót imádságokat, akkor elég sokat fizettem vót. Sokat fizettem. Például Sz.-nek es megmonda, hogy melyik kabátját nézze meg, mer belé van varrva, valami belé van varrva a zsebibe. Úgy belé vót varrva a zsebibe, hogy ki es tette vót belé... s azt vegyék ki, s égessék el.

K.: – *Roszzat akartak?*

C. T.: – Igen-igen. Az esküvőruhájába, vőlegényruhájába belé vót varrva a zsebébe valami. A vénasszony se tudott róla, vagy ki tudja, hogy úgy akarták, hogy halljon meg, s látod-e azután es annyi baja van. Ezért mondom. Így Sz. es eljárt vót, s neki es megmondott mindent.

C. Gy.: – Én annyit mondok, ha fehérnéppel találkozok s üres fazekkal jő, akkor ... Ha cigánynéval találkoztam, szerencsém vót.

C. T.: – Én saját magamon, én amikor menetem Sz.-ba s macskát láttam, átfutott előttem. Én tudtam száz százalékra. Vagy, ha megtértem indiferent, hogy volt, amikor elfelejtettem s nem térek meg, de úgy es az a nap nekem nem vót szerencsés. Bizony Úristen, úgyhogy én ezt számba tartottam. Ha macska valahol leskődött, sokszor szembefuttam véle, nehogy keresztülmenjen, s úgyis keresztülfutott, na mondom, kész. Úgyhogy vannak ilyen, ez biztos, vannak ilyen hiedelmek. Minden esetre K. voltam olyan esetben, mer nálunk es mindenféle vót M. néni végett, sok mocskosságot elkövetett, hogy még a csontja se legyen nyugodt a földbe. Annyit mocskoskodott vélem, s azt mondtam én többet nem ülök itt, eltaszítom magamtól, de ez akaratom ellenére így jött. Egyszer többek között rendesen húzott! Soha el nem felejttem, ezt én saját magamról mondom. Én saját magamon vótam ebbe benne. Odale vótam a sütő előtt még valamit csináltam a sütő előtt, le vót a sütő takarva, tavasszal kimeszelve, ott ültem a sütő előtt s rendesen húzott, hogy menjek. Addig mondtam, hogy eltaszítom. De várjál, mer aztán nekem akaraterőm vót, becsület szavamra. Én templomba járok, Istent hiszem, én illet nem csinállok. Én olyan erősen felfogadtam akkor. Erre emlékszem csak vissza érted-e, hogy én olyan erősen felfogadtam, hogy ilyen kókságot nem csinállok, hogy én elvessem az életemet egy ilyen mocskos, bűdös tehenért. Így aztán én elhatároztam, kivertem az eszemből, s többet így mikor révület jön valami vissza, akkor es erős vótam, hogy nem. Kiverem az eszemből eztet, met én nem csinálom meg. Én becsület szavamra soha-soha el nem felejtettem.

VI. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: F. S.

Születési ideje és helye: 1943, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 11. 30

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – S ha láza volt?

F. S.: – Hát akkor ilyen hideg vizes lepedőbe csavarták.

K.: – Ha a gyomrával volt baj?

F. S.: – Valami gyomorfogót adtak, mán én se éltem az a régi-régi időt, amikor mán szültem, akkor mán volt orvos, aki rendezte.

K.: – Kellett-e piros szalagot kötni a kezére?

F. S.: – Azt azért tették, hogy nehogy megigizódjon a baba.

K.: – Ki tudta megigizni?

F. S.: – Hát voltak olyanok, akik megigizték, beleszerettek abba s aztán ezket tartották, hogy megigizett, de valóban jó volt az igizet ellen vizet vettek: akkor szeneket tettek a vízre, a szenek leszálltak, akkor abból a vízből egy cseppet a babának a szájába engedtek, hogy álljon el az a fejfájás, mert azt mondták, hogy a feje fáj, hogyha megigizték. Ilyen hiedelmek voltak.

(a házasságkötésről) Ilyen helyzetek voltak, az ördög uralkodik.

K.: – Valamerre eljártak, nem?

F. S.: – Igen?

K.: – *Nem jártak el valamerre M.-ba, vagy hová mentek?*

F. S.: – Há nem, mondták, hogy így mondták, hogy azok a kaluger papok, azok a román papok.

K.: – *Mit csináltak ott?*

F. S.: – Azt mondták, hogy ott imádkoztattak, hogy vagy jól legyen, vagy még rosszabb legyen. Nem tudom, én az ilyenekkel nem foglalkoztam, s nem tudom.

K.: – *De kik fordultak a kalugerekhez?*

F. S.: – Hát olyanok, akik ellenségesek voltak valakivel, rosszat akarat tetetni, akkor...elment oda a román paphoz, s ott imádkoztattak, hogy érje rossz vagy jó, vagy mit tudom én mi.

K.: – *Volt-e annak hatása?*

F. S.: – Nem tudom, mert én nem foglalkoztam vele.

K.: – *De nem hallott valamit, nem volt olyan a faluba, hogy valaki bement?*

F. S.: – Hát volt olyan, olyan es volt sajnos, volt.

K.: – *S az hogy történt?*

F. S.: – Hát aztán az illető elmondta, hogy én így csináltattam s úgy csináltattam, s aztán az meg volt betegedve.

K.: – *Ki betegedett meg? Aki eljárt?*

F. S.: – Aki, aki... aki sokszor volt az es, arra es átszállt az átok. Így mondták az átok, de nem szabad ezekbe most hiedelmet tartani, mert ezeket a vallás tiltja. Nem szabad.[...] A Jóistennek a titkába mi nem tudunk belenézni, csak hinnünk kell, erős hitünk kell legyen, mert a hit, a remény s a szeretet az kell fenntartsa bennünk a katolikus hitet, az erős hitet. Hitünköt ne veszítsük el.

VII. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: Gy. V.; G. T.

Születési ideje és helye: 1957, 1940, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: takarítónő, nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 12. 01.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – (igézésről) Mit kell mondani?

Gy. V.: – A Boldogságos Szűz Mária elindult a Jordán vizén keresztül, talált három zsidó leányt, aki megigizte az ő Szent Fiát. Boldogságos Szűz Mária a Jordán vizéből vizet merített és az Ő Szent Fiának vizet vetett. Úgy használjon az én vízvetésem-nak, mint a Boldogságos Szűz Mária Szent Fiának.

K.: – Ezen kívül mondanak-e imádságot?

Gy. V.: – Hát imádságot mondanak, Miatyánkot vagy Üdvözlégyet. Három Miatyánkot szoktam mondani, s akkor a vizet azt kiviszed a kapu eleibe s a járókelők elviszik az igizést.

K.: – Az valakire ragad-e, vagy csak az a lényeg, hogy eltapodják?

Gy. V.: – Az a lényeg, hogy eltapodják. Nem, nem ragad senkire se, hanem elviszik, mert valamit, valakit úgy igiznek meg, hogy például a szomszédasszony Sz. F., ahol J. L.-ék laknak, akár hányszor lejött Zs.-t megigizték.

K.: – De, hogy lehet igézni?

Gy. V.: – Hát úgy el kell, hogy hát keresztanyja így vagy keresztanyja úgy, ilyen csúfokat szoktak mondani az öregek, hogy ne igizzem meg, eltöpdöste érted-e, örökké amikor mentem, de örökké el kellett a leánkát vigyem a szomszédba B. A.-hoz. Zs.-t annyit igizték, hogy rengeteget, rengeteget. Oszta helyre jött, de olyan erősen sikoltott, hogy nem tudtam vele, muszáj volt elvigyem. S akkor ki szénből s ki gyufából. Az igizés ilyen. Nem tanította meg senki.

G. T.: – S mondom azt a vetést. Múltkor a Mária Rádióban beszélt egy pap bácsi, prédikált. Azt mondja, hogy tudjuk-e, bizzuk a Jóistenre aszondja, ez akkora bűn, ki kártyát vett, s a vízvetés, minden.

Gy. V.: – Én nem veszem bűnnek, mert Zs.-t annyit igizték, hogy nekem ha nem lett vóna B. A. vagy V. A., a leánka meghalt vóna.

G. T.: – De a papok ezt nem hiszik.

Gy. V.: – Ej, hát ki hiszi, ki...

G. T.: – Hát nem, ez egyszer biztos.

Gy. V.: – L. M.-nak a fia így halt meg.

K.: – Hogy?

Gy. V.: – Úgy, hogy sikoltott, sikoltott, sikoltott, nem tudták mit csináljanak. Ugye, ezek nem tudják, a doktorhoz vitték, nem tudtak rajta segíteni, meghalt a fia. Úgy megigizték. Hatalmas nagy fejfájása van az igizésnek. Ezért sírnak. Az, az a baj.

K.: – A felnőttest is megtudják igézni?

Gy. V.: – Hogyne tudnák! S akkor sós pedig a homlokik. Ahogy így általában, ugy-e a kicsi bubát csókolod, teszed-veszed, tisztába teszed, megnyalod, hogyha sós a homloka, akkor meg van igizve. Én Zs.-val rengeteget jártam, ha nem jártam vóna... Nem tanított

meg senki, érted-e, eleget mondtam, hogy az Úristen megfizeti, L. M. velünk szembe lakott (magyarázat). Nem tanított meg, eleget mondtam, hogy tanítson meg legyen szíves.

K.: – *S miért nem akarta?*

Gy. V.: – Nem tudom mér nem tanított, nem tanítottak meg. Aztán én mindenkit megtanítottam. Azt mondták, hogy nálamnál küssebbet (kisebb) taníthatok, de öregebbet nem, mert annak nem jó.

K.: – *Miért?*

Gy. V.: – Csak fiatalabbat lehet, de öregebbet nem. Oszta, hogy miét vót ez es, én nem tudom.

K.: – *Nézéssel igéznek, vagy valamit mondanak?*

Gy. V.: – Nézéssel!

G. T.: – Azt mondták az igiz, az igizős kinek a szemöldöke összeér.

Gy. V.: – Igen. S aszonták itt olyan szőrös ne. Úgyhogy ott annyi összevisszaság van, de valami van. Valami van, met én mondom, én Zs.-n tapasztaltam. Ugy-e L. katona vót, édesanyáméknitt vótunk, s amikor megszülttem is oda vittek, s akkor ezek szomszédok vótak. Hát a szomszéd a szomszédhoz menyen, ugye olyan szép kicsi gombolyag kövér leánka vót, hát ott rengeteget igizték. Ott jártam. Annyit, éjjel es szegényeket kötöttem fel s izélték, osztá azt mondta Sz. F.-né, hogy többet bé nem jó. Csak bé kellett jőjjön, met hát szomszédasszony vót, s bėjött.

K.: – *De ő nem tudott róla, hogy igézni tud?*

Gy. V.: – Ő meg es mondta, hogy ő igiz. Ő, amikor jött mondta, hogy ő olyan igézős. Az ajtó előtt úgy töpdöste, s keresztanyja izéje, s így-úgy mondta, de igézős vót.

K.: – *Mit kellett mondani? Eltöpik, és?*

Gy. V.: – Igen, eltöpik és: – Á, a keresztanyád picsája s mind mondogatta, értetted-e, de úgy es. Töpködött kint az ajtó előtt, de úgy es megigézte. Mondta es, hogy ő rendesen fél a gyermekeket megnézni, met igizi meg örökké, nem vót gyermeke.

K.: – *Lehet, azért?*

Gy. V.: – Nem tudom. Nem vót gyermeke. De úgy szerette a gyermekeket, s úgy rajongtak a gyermekek utána, met olyan jó öregasszony vót, na.

K.: – *Na, de ha nem tanították meg, akkor honnan tudja?*

Gy. V.: – Hát osztá megtanított engemet, azt hiszem B. M. komasszony, valamelyik komasszonyom tanított meg. Csak megtanítottak, de az öregasszonyok meg nem tanítottak. Nem akartak, érted-e? Eleget mondtam, hogy ne kelljen magikot zavarjam, tanítsanak meg, ne kelljen éjjel menjek s minden. Nem, nem tanítottak meg. Asszem M. komasszony vót. Ő valamennyi hónappal üdösebb, mint én s osztán ő tanított meg. Leírtam én es s osztán mondtam állandóan, vettem elé míg megtanultam, s akkor így.

K.: – *Ha a gyermek megijedt, akkor ónt öntöttek, úgy-e?*

Gy. V.: – Igen.

K.: – *S az, hogy van?*

Gy. V.: – Hát azt nem tudom, az a helyzet, hogy éjjel az ilyenek felsírnak, amelyik, de azt mondják, az ón öntés talán nem jó, met gyilkosságra, öngyilkosságra vezet.

K.: – *Miért?*

Gy. V.: – Érted-e. Én a múltkor hallottam valakitől.

K.: – *De hogy?*

Gy. V.: – Úgyhogy, ha például kakastól megijed a gyermek, s nem tudják, hogy mitől, a szülők elmennek, hogy ónt öntessenek, met éjjel a gyermek mikor aluszik, álmába felsír többször. S ahhoz L. J.-nak a felesége tud, a faluba más nem tud önteni, csak ő. S akkor elviszik, s ónt önt, s amikor az ónt önti, azt mondják, az a forma jön ki, mer én nem jártam ónt önteni, mitől megjedett, ha kutya, ha kakas, amitől ő megjedett. Vagy álmába jedett

meg, vagy a kutya szembeszökött, vagy kakas szembeszökött, s akkor a múltkor kitől hallottam, hogy olyan erősen sírt? Pontosan K., ahogy béhozták az udvarra.

G. T.: – Valamitől úgy sírt.

Gy. V.: – Egyből úgy kezdett sikoltani, értetted-e, a hely nem volt elég. Egy olyan kicsi ideig, s mondom: – Menjetek el, én es hallottam, hogy tényleg önt öntnek, mind akartam M.-t, mert a gyermek nyökögni kezdett, de a gyermek nem nyökögött. A lépcsőkről leesett, s nem tudom M.-től hallottam-e, hogy nem jön az önöntés. Aztán, hogy valahonnan olvasták-e, hírből hallották-e, én azt nem tudom.

K.: – *De miért nem jó, mit mondott?*

Gy. V.: – Öngyilkossághoz vezet, majd, hogy időmúltán hat-e ki reá, ezt mán nem tudom. De mondom, ezt hallottam, aztán, hogy mi az igaz, mi nem igaz, azt nem lehet tudni.

K.: – *Rontás ellen mit csináltak, ha valakit megrontottak?*

Gy. V.: – Hát ilyen csinálmányokat kellett csináljanak, ezelőtt sok volt, most nem tudom vannak-e. Vannak most es, mert a múltkor hátra megyek a tanárnőhöz, s ott beszélgetünk örökké ilyen-olyan, s azt mondja, hogy elváltak énekórára, mentek hazafele, s jött a következő énekóra, s azt mondja: – Képzeld el, hogy szegény kántorurat meg akarták büntetni, csak a román rendőrök félnek a reformátusoktól s az ortodoxoktól. Nem merik megbüntetni, érted-e? Azt mondja, hogy áldott isteni szerencséje az volt, hogy úgy félnek ezek a reformátustól s ettől az ortodoxoktól, nem merik megbüntetni, met csináltassák meg. Ő mondta, érted-e.

K.: – *Ez most volt?*

Gy. V.: – Ez most vót, met tényleg én es azt mondtam, hogy nem igaz, de megcsináltassák. Úgyhogy, van ilyen.

K.: – *Régebb hogy volt, hallott-e ilyen történeteket?*

Gy. V.: – Hát régebb es volt, met én most hallottam egy olyan hónapja körül, vagy két hónapja körül, hogy ez a E, aki meghalt, elütte két kocsit. Hát E. apjáéknak volt két testvére, G. M. és E. néni B.-be s G. keresztáti hárman voltak testvérek, s akkor talán erősen összeveszett a három testvér, met keresztáti jó módban van, de rengeteg, hogy mondjam ilyen fagygyat kellett egyen.

G. T.: – Gyomorfelekkel.

Gy. V.: – Igen, s gyomorfelekéből helyrejött, s fel es épült, de talán azt mondják, hogy E. eljárt, valami csinálmányt csináltatott, hogy keresztáti talán haljon meg. De én ezt mostanig nem hallottam senkitől, ezt most hallottam, édes jóistenem, ki mondta nekem..., de én úgy el redőnyködtem, érted-e. S azt mondták, hogy talán huszonhárom év múlva az hal meg, aki megcsináltatta, ha nem igaz. Olyan irgalmatlan csúf halál lesz, hogy nagy híre lesz, s nézd meg, szépen meghalt. E. lett az áldozat a bessőnek (beltelek), sajnálatos, met olyan ügyes fehérnép, amikor térünk, örökké eszembe jut. Ügyes vót, erősen szerettem.

K.: – *Megcsináltatni hova jártak?*

Gy. V.: – Hát vannak ilyen kaluger papok, ezek a nagy szakállasok, met

G. T.: – Hallod-e, anyósamékat, Isten nyugtassa, egy éjszaka, neked van a szobád, ők akkor ezelőtt a konyhába aludtak, mindenkinek nem volt külön szoba, na, mámaék ott a konyhába aludtak, itt volt a konyhájuk, s itt mellette a szoba, ablak volt a közajtón, üveg volt. Reggel, mikor felebredtek, jajj, hát majdnem tíz óra volt, a nap süttött, hátul az oldal felől az iskola van, ott volt egy ablak, azt bétörték, ott bémentek, az ajtót kizárták. Még egy poharat se hagytak, üresen maradt minden, érted-e?! Minden.

K.: – *Nem zakatoltak?*

Gy. V.: – Hát elaltatták őket.

G. T.: – Hát zakatoltak, de elaltatták biztos őket, mondom, tíz órakor ebredtek fel, vagy biztos a kulcslyuknál befűjtak. Az egy esküvői ruhát anyósomnak felaggatták a közajtóra, s úgy osztá a maradt meg. Két ökör ára ott volt az újságpapír alatt, ahol volt a ruhásszekrény,

azt nem emelték fel. De aszongya lehetett a pénz, mert akkor nem úgy volt, mint most, a bótba (boltba) elmész s mindent kapsz, akkor megszótted, s abból csináltál inget s mindenfélét. Azt mondja más héten az édesanyja meghalt, úgy kellett G. Cs.-nak az apja s az anyja adjon ruhát apósomnak s mámának ruhát, mert nem volt. Nem kaptak, hiába megvolt a pénz. Ebből csak azt akarom, a kaluger papoktól mondani, hogy az anyósoméék es cigányné kártyát vetett, s aszondja egy nagy fazakkal (fazékkal), két tyúknak a nyakát kicsavarta s ott hóbertoskodott valamit, hogy na megtudják, hogy ki lesz az. Anyósom szép asszony volt, na mondták, hogy menjen el a kaluger papokhoz, oda is elment, s aszondja egy olyan nagy valamivel letakarta, s aszondja meg akarta erőszakolni, aszondja úgy kifutott mámá, hogy többet se kaluger paphoz nem ment, sehova se ment. Azt mondta úgyse kapom meg, semmik se marad.

Gy. V.: – L. G.-nek ugye volt az a szép emberura, azok es nem voltak jól, met G. postafőnöknő volt, s rengeteg, sokat jártak, olyan kacagós, olyan kedves vót, úgy féltette az ura, hogy a szíve szakadt meg. Elég, hogy ezek es egyfolytába kaulger papokhoz jártak, E. s R., ketten. Sz. L.-nek a mámája s R. S az öreg Z., az megcsináltatott, ha olyan vótál.

G. T.: – Hát én nem tudom, azt mondta K. M. es, hogy béhúnyta a szemit, megfogta, kinyitotta a szemit, s azt mondja: – Ne izéljen, nem tudom, mit csinált.

Gy. V.: – Az öreg Z. száz százalékos, hogy csinálmányozott, hogy mit csinált...

G. T.: – Azt mondták, hogy el tudta altatni az embert.

Gy. V.: – Igen, a kapujikon se jártam bé, de, hogy tudott csináltatni, ez biztos. Akkor R. esszeveszett a leánya végett, s akkor ezek es elmentek, lehet, hogy valamelyik olyan, hogy nem tud csinálni, csak a pénzért csinál, s másik pedig őszintén csinál. S akkor, hogy annyit cirkuszoltak, s kár éljen, s szépen a fehérnép meghalt valamennyi időre. Amelyik nap meghalt az anyatása, másik esztendő az napján, abban az órában meghalt R.

K.: – *Hová mentek?*

Gy. V.: – Sok helyen van pap. Így-így, úgyhogy vannak olyanok, hogy van, aki hiszen benne, másik nem hiszen benne, de sok megtörtént dolog van, az es biztos. Vannak ilyenek.

G. T.: – Hallod-e, R. es kártyát vetett, annyian jártak ide.

K.: – *Ez itt volt?*

G. T.: – Igen, itt, mán rég meghalt.

K.: – *Kártyából jóslt?*

G. T.: – Igen, vetett kártyát.

K.: – *Hallottam, hogy voltak olyanok, akik mentek be M.-ba.*

Gy. V.: – Jajj, azok amelyikek bémennek, de vannak Sepsiszentgyörgy, M.-n is van. Régebb es vót, régebb es vót, met G., akit az előbb emlegettem, járogattak esténként, mi kicsi leánykák voltunk, leültünk, ugye vót egy kicsi ágy nekünk M.-el, s mondogatta, hogy egyik szomszéd a másiknak elégette a csürit.

K.: – *Azt, hogy?*

Gy. V.: – Úgy, hogy meggyújtotta, s a fehérnép elment, de valahová oda a románok közé, arrafelé, a hegyeken keresztül mentek, s mondta keresztmámi, hogy azt mondta a pap, arra kérte, hogy derekig csórén, aki felgyújtotta a csürit, menjen bé, az ajtót nyissa ki s kiáltsa, hogy: – Én gyújtottam meg! Azt mondja keresztmámi, hogy a fehérnép előtt egy kötény vót, tiszta csórén derekig a kaput kinyitotta, mű leánkák vótunk, mikor ezt mondta, s az ajtót hátranyitotta, s aszonta a házba, hogy: – A csürötököt én gyújtottam meg. E vót a kívánsága, úgyhogy ezelőtt es vótak. S a másik pediglen özvegyasszonynak maradt, a fiával maradt, a fia szerette a pálinkát, s ezt es ő mondta. A szekeraljat kereket lopták el, s a fia mondta, hogy: – Édesanyám, nem tudom, ki lopta el. Édesanyám, nem tudom, ki lopta el. Elég, hogy mindent elhordtak. Mondta az anyja, hogy: – Elmegyek, s megcsináltatlak, mert ezt nem lehet kibírni, hogy az életből minden tűnik el. A fehérnép elment, a fiát

csináltatta meg, úgyhogy úgy elszáradt, hogy belehalt. Na. Úgyhogy én egyáltalán nem es mernék elmenni se, én ilyenbe belé nem mernék menni. Az étellel játszódom.

G. T.: – Egyszer voltam az ideggyógyászatban s jött egy gyergyói fehérnő, de annak örökké telefonáltak, mert az es kártyából jóslott. Azt mondta nekem, hogy: – Jöjjön magának jósolok, de ne lássa senki. Ott a folyósón félrementünk, nekem mondott es mindenfélét.

(kacagás) Gy. V.: – De igazat mondott-e?

G. T.: – Én nem tudom, én olyan rosszul éreztem magamot, én elmentem s a pap bácsinak meggyóntam. Mondom, én ezt olyan nagy bűnnek veszem, s hála a Jóistennek semmi bajom nem lett, az Úrjézus megsegített.

K.: – *Így lehet kivédeni?*

G. T.: – Így ki, az Úrjézus megsegít mindenkit. Én meg kellett gyónjam, met ez bűn nekem, met meghallgattam ez a sok hepe-hupa mindenfélét.

Gy. V.: – D. M. is tudott jósolni, tudnak jósolni kézből, tudnak jósolni, ha reádnéznek. Sok-sok mindenből. Tudott jósolni kártyából es, kávéból es. Tudd meg, hogy igazat mondott. A.-nak három évig udvarolt izé, de aszonta, hogy: – Hiába udvarol neked, met soha e bűdös életbe a te urad nem lesz. A. eleget mondta, hogy: – Menjen, ilyet ne mondjon. Hívták le, egy-egy kávé főztek az öregasszonynak s élvezték a leánkák, hogy egy kicsit kótyáskodtak. Sz. Z. varróné vót, elment, az es sokat mondatott, s örökké olyan rosszakot mondott a leánkáknak, hogy sosem örvendtek. Ember igazat mondott. Én soha életembe nem jóslottam vele, hallgattam ezek mit mondnak.

K.: – *Van aki átkot mond, s úgy hisz benne, hogy megtörténik.*

Gy. V.: – Lehet, hallod-e, aszongyák, hogy nem ezen a világrészen vannak, úgyhogy kell imádkozzanak sokat, de ők es olyan izébe kerülnek, az a napjuk olyan rossz lesz. L., amelyik az őrháznál vót, egyszer magyarázta, hogy keresztelőbe vótak valakinek, s az asztalt megtáncoltatta. Mindenki hazament a keresztelőből. Én nem tudom mit csinált. Valamit azt mondta az asztal tetején hókuszpókuszolt, de hogy mit mondhatott, mit csinált, ezt mán nem tudom. Nem es mondta el. Az asztal kezdett felemelkedni (kacagás), a poharak mind esszeszakadtak, az egész keresztelő hazament. A felesége ott akarta hagyni. Olyan cirkusz vót, hogy azt gondolta, hogy elválnak. Bizonyisten. Így-így.

[...] K.: – *Vizet vetni tud-e?*

G. T.: – Nem. Én es volt, hogy vizet vettettem, de az én uram haragutt, nem hitte. Azt mondja, hogy babona. A malacoknak vettettem vizet, met olyan betegek voltak. Azt mondták, leszáll a szén vagy a gyufaszál, s ha leszáll, akkor meg van igazve, s ha nem száll, akkor nincsen.

K.: – *S helyrejöttek-e a malacok?*

G. T.: – Helyrejöttek. Aztán, hogy attól jöttek-e helyre vagy egyebtől, ezt nem tudom. Az én uram nem hitte, haragutt, úgy kellett elmenjek, hogy észre sem vette. Nem mindenki hiszi, s azt mondják, aki nem hiszi, annak nem es teljesedik bé. Kell hinni. A hit, a szeretet, s a remény.

VIII. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: K. M. és K. J.

Születési ideje és helye: 1948; 1954, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: pásztor, betegnyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 12. 01.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – Hogy gyógyítják az állatokat?

K. M.: – Attól függ, hogy mire.

K.: – Milyen baja szokott lenni például a juhoknak?

K. M.: – Hát sántál, vagy májbeteg.

K.: – Ha májbeteg, mit csinálnak?

K. M.: – Arra van egy dispon (gyógyszer neve).

K.: – Az mi az?

K. M.: – Olyan, mint egy cukorka.

K.: – Gyógyszer?

K. M.: – Persze, igen.

K.: – De amíg nem volt gyógyszer, addig mit csináltak?

K. M.: – A régi időben ilyen növényekkel. A juhok halméreglapit adtak.

K.: – Ha sántált, mit köttek a lábára?

K. M.: – Kékkövet.

K.: – A tehén, ha felfűjja magát?

K. M.: – Akkor megszürcsapolják, aki érti, s aki nem érti, akkor megdöglik.

K.: – Kenőcs is mindig volt?

K. M.: – Régebb olyan sárga kenőcsöt csináltak a gyermekkoromban emlékszem, cigányvirág kenőcsöt keverték disznózsírral. Régebbecske voltam gyermek, de úgy visszaemlékszem.

K.: – S ha ellopták a tehennek a tejét?

K. M.: – Azt már nem tudom, figura menet. Ezt ezelőtt mondták, de hogy biztos volt-e, nem tudom.

K.: – Mit mondtak róla?

K. M.: – Bémentek a szomszédba, visszaszűrték.

K. J.: – Azt tudom, hogyha az anya szoptatott és ellopták a tejét, akkor fosztot vettek, hogy ne vigyék el.

K. M.: – Én úgy tudom, hogy bément a szomszédba, vittek egy septet s visszaszűrték a pendelybe, s visszajött a tej.

K. J.: – Régebb volt a csángóknál olyan, mint alsószoknya, úgy mondták pendely, s azon szűrték át a tejet.

K.: – A gyulladásokra mit tettek?

K. M.: – Halméreglapit, az nehéz dolog.

K.: – Olyat hol lehet kapni?

K. M.: – Kinn az erdőn. Itt is van nálunk az erdőn, minden sebre jó, még az embernek is. Úgy mondják halméreglapi, mit tudom, másképp a könyv, én így tudom. Ez régi, régi, régi dolog. Akármilyen sebre, az biztos bégyógyítja. K. J.: – Nyáron szedődik. K. M.: – nyáron, persze, most nem jó, mert bé van fagyva, örökké tavasztól ősziig.

K.: – Még milyen növényeket használtak ezen kívül?

K. M.: – Hát állatnak ezt ismerem.

K.: – S ha kinn maguk betegek, lázasok lettek, mit csináltak?

K. M.: – Hát vettünk ilyen kukjateát vagy vérevirág, jézusszívevirága, cickafarok. Ezek a legelső gyulladásnak erősen hatalmast finom volt.

K. J.: – Az a sárga az a jézusvérevirága, s az a fehér az a cickafarok.

K. M.: – Hogy hívják az istengyümölcsét?

K. J.: – Az istengyümölcse az a galagonya.

K. M.: – Galagonya a szívnek is erősen jó.

K.: – *Ha sárgaságosak lettek?*

K. M.: – Nem tudom.

K. J.: – Az embernek a májtisztításra a pityókacukor volt a legjobb. Piroskukujza erősen jó a vízhólyagra, s még erősen jó a vadpetrezselyem.

K. M.: – Mit mondott a minap, csipke?

K. J.: – Az a májra van, a máriatövis. Mi úgy mondjuk annak, hogy számártövis.

K. M.: – Szamár csipke. Akkor van az a havasigyopár, az a vesének jó, rea kell feküdni, az ágyba belé kell tenni.

K. J.: – Nem havasigyopár.

K. M.: – Hanem miféle?

K. J.: – Fentőfű.

K. M.: – Akkor fentőfű, az erősen finom az embereknek, beléteszed az ágyba s úgy rea kell feküdni.

K.: – *Ha főkön lett a kezükre vagy falatka a nyelvükre?*

K. M.: – Akkor az így csinál ne, megnyalja, bocsánat. Ha főkön lesz, akkor amikor vannak esők, figyeld meg jól, s a kövekben vannak azok a likak, s az eső bennmarad. K. J.: – Az úgy jön ki, hogy talált víz. K. M.: – Nem, hogy folyik, rea se gondolt, s magkapja maga a vizet a kőbe, érti-e? Megsúrolja, s két nap múlva nincsen főkön.

K.: – *Helyrejön magától?*

K. M.: – Igen, el van tűnve, saját magamon tapasztaltam. K. J.: – Hidd el nekem, lószórt raktam ide, az ujjamon így, tettem ide lószórt, s mikor annak két napja volt, el volt tűnve. A lónak a farkával köttették be, a térdemen ilyen volt. K. M.: – Keresetlen víz a kőben, az ember rea se gondol, megkapja eső után, gyorsan bésúrolja, s két nap múlva nincs.

K.: – *Ha árpa lett a szemére?*

K. J.: – Hát az az, nagyanyám idejében ott nem tudom csapkodta a láda födelét.

K.: – *Mit csinált?*

K. J.: – Csapkodta a láda födelét, de, hogy mit mondott, azt nem, nem tudom. Nem tanultam meg.

K.: – *Ha kelés lett?*

K. M.: – Káposztalevelét is reakötték, avval es helyrejött. Ezelőtt nem volt ennyi orvosság, tudomány, mint most.

IX. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: K. I.

Születési ideje és helye: 1943, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 11. 30.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – *Hogy volt?*

K. I.: – Azt mondták, ha nem igaz a csinálmány, akkor arra száll vissza az árok. Valami ruhadarabját azt elvitték, s azon keresztül megcsináltatta, de, hogyha nem igazságos, akkor aki csináltatta, arra szállt vissza az átok, nem akit megcsináltatott.

K.: – De hova vitték el?

K. I.: – Egy jósnőhöz, voltak ilyen jósnők ezelőtt is, csak mit tudom én az ilyenbe nem voltam jártas se, csak így hallottuk min es.

K.: – S ott a leány a legényt megítatta, hogy volt?

K. I.: – Hát azt mondták, hogy amikor beteg volt a leány, a legénynek a kávéba belekavart a menstruációjából, azt megítatta, s akkor olyan csúnya lett az arca.

K.: – Miért akarták, hogy csúnya legyen?

K. I.: – Hát hallod-e, valami bosszúságot akartak, s akkor így.

K.: – S ha a leány azt akarta, hogy csak őt szeresse a legény?

K. I.: – Hát, akit a gonosz megszállt, azt mondták, hogy paphoz mentek. A pap szentelt vízzel oldotta fel. Hát, hogy aztán házhoz ment-e, vagy ott a templomnál, azt nem tudom, de ez így hallottam én. Aztán, hogy miket mondtak...

K.: – Imádkoztak?

K. I.: – Hát biztos, hogy valami imát es mondtak.

K.: – De azt honnan tudták?

K. I.: – Hát én azt nem tudom, hogy valami betegség volt-e. Beteg volt-e, akit megcsináltattak így.

K.: – Emlékszik-e, volt-e ilyen a faluba?

K. I.: – Nem, csak így hallottam ezeket.

K.: – S átkozódtak-e?

K. I.: – Átkozódni átkozódtak, s szavakkal az egyik azt mondta, hogy ne legyen egy kényelmes lábbelije, hogy ne tudjon nyugodtan menni, sérti a cipő a lábát mindig, vagy ó, két napja ne legyen egyforma.

K.: – Volt-e olyan, akit megfogott az átok?

K. I.: – Aztán én ebbe se nagyon hittem, volt olyan, hogy azt mondta, hogyha én megátkozlak az én átkom fog, s megfogja, de nem tudnám én ezt így most megmondani. Nem emlékszem, mondjuk azt, hogy én es hat esztendeig Bukarestbe szolgáltam, úgyhogy még egy kiesés es volt nekem es.

K.: – Még milyen átkokat mondtak?

K. I.: – Hát hallod-e, ilyenkor nem jut az embernek az eszibe. Az nem tudom, régebről van-e megmaradva, hogy álljon meg a szíve amikor a műtőpadon van, vagy vegyék el a villanyt, csak ugye ez mán inkább mostanába.

K.: – S aki sokat káromkodott, mi történt azzal?

K. I.: – Örökké azt mondták, hogy a gonosz van az olyannal, a gonosz erőt fogott rajta. Vagy emlékszem, édesanyám mondtam, hogy nem tudom neki volt-e nagybátyja, vagy nagybátyja mondta, hogy szintén csak közvetlen valakije volt, hogy a pappal állandóan vívott, nem tudott kijönni, állandóan mocskolta, s azt mondta, hogy éjjel egy álmában a templomkerítésből olyan csúf ricsajjal kergették ki, hogy erősen, s azt mondta, hogy ő többet azután a papot a szájára nem veszi. Úgyhogy a papok, mint izé azzal foglalkozik, csak...

K.: – Azt hallotta-e, hogy voltak akik mentek román papokhoz?

K. I.: – Hát hallottam, hogy mentek, az én időmbe es volt, hogy azelőtt jártak-e, nem tudom, de odamentek a román papokhoz, hogy megcsináltassanak valakit. De nekem foglalmam sincs, hogy ott mit követnek el.

K.: – De annak van-e hatása?

K. I.: – Ezt se tudom, őszintén mondjam meg, hogy ezeknek volt-e hatása, nem volt-e hatása.

K.: – Biztos nem szabadott elmondani.

K. I.: – Lehet, hogy nem lehetett elmondani, mert azt hallottam nem egyszer, hogy volt ugye, hogy valakinek valamije elveszett, s elmentek a román paphoz, hogy megcsináltassák, de aztán nem lehetett tudni, hogy mi jött ki belőle.

[...] K.: – *Ha a tehénnek elvitték a tejét, mit csináltak?*

K. I.: – Azt nem tudom, ha elvitték, de azt igen, hogy hogy vigyáztak, mert Kozmás leánya voltam s ott szolgáltam, s ott es két tehén volt, s vittük a csarnokba a tejet, de mielőtt elvittük volna, a főtt pityókát kétféle törte az öregasszony, ilyen kősdarabbal a tejbe mártotta, s a pityókákra mind a kettőre a tejből visszamártott, s azt a tehénnel megetette, mind a két tehénnel, mert két tehénnek volt teje. Eztet megetette a tehénnel, hogy ne vigyék el a tejet, vagy reggel ugye, közös kutunk volt, s arra kellett vigyázni, hogy nehogy a szomszéd vigyen előre vizet bé, mert akkor a szerencsét bévitte. (kacagás)

K.: – *Mindennap megetette a tehénnel a főtt pityókát?*

K. I.: – Igen, jajj ugye, nem tudtam az ilyeneket, s sokszor még a kapuból is visszakiabált, hogy nem csepegtettem vissza, úgyhogy nagyba tartotta eztet a dolgot.

K.: – *S, hogyha az állatokat valaki megnézte, s lebetegedtek?*

K. I.: – Hát akkor ejsze mint most es arra es valami van, hogy vizet vetnek, vagy szentelt vízzel hintik meg. Valami ez van, mert most es ahogy mondják, hogy megigizte, de erre ezt tudom, egyéb ilyen nem.

K.: – *Hogy sok vaj legyen?*

K. I.: – Az a helyzet, hogy békát köttek a küpüllő alá, békát köttek oda, hogy... (kacagás)

K.: – *Amikor a vajat küpülték?*

K. I.: – Igen, a küpüllő alá békát köttek, vargyas békát. Kecskéka s ilyen béka, de ez kimondott van az a csúnya, az a varangyos, azt kötték a küpüllő alá fel, hogy több vaj legyen. Aztán úgy láttam mint most, ez olyan, hogy így hallottam.

K.: – *Meddig kellett azt ott tartani? Vagy egyszer felkötötték s ott volt?*

K. I.: – Hát nem, mert az megvolt, hogy esszegyűjtötte a tejfőlet, azt rakta egy edénybe amíg annyira meggyül, s aztán ha meggyül, akkor tudta, hogy mennyi kell tejet verni, akkor a küpüllőbe töltötték belé, s verték ki, úgyhogy ezt nem tartották, de azt, hogy a békát mennyit tartották benne.

K.: – *Akkor a béka szerencsét hozott?*

K. I.: – Hát azt mondták, hogy több vaj lesz.

[...] K.: – *Ha gyermekek nagy betegek voltak, még mielőtt orvos lett volna, hogy gyógyították?*

K. I.: – Hát akkor amíg orvosok nem voltak, addig ilyen házi készítményekkel borogatták, a lábikot ecetes vízbe kötték vagy ronggyal békötték, a mellyükre faggyas rongyot tettek, ezek voltak a régi, még mai napig is alkalmazzák még nagyon sok helyt.

K.: – *Volt-e a faluba kenőasszony?*

K. I.: – Igen, V. néni ott ne.

K.: – *Ő mit tudott? Volt-e maga nála?*

K. I.: – Igen, ha valakinek a lába kiment vagy a dereka kiment, ő azt azon a részin ahol fáj, addig masszírozta, amíg csakugyan elmúlt, úgyhogy volt hatása. A derekam volt nekem, lefektetett a földre, s ott dolgozott meg, a derekamot súrolta.

(vízvetésről) Azt es mondták, hogy hát vizet vettek, akkor kivitték az utcára, az utcán aki előbbre megyen, az menjen keresztül rajta, s arra menjen a betegség,

K.: – *Ezzel átadták a betegséget?*

K. I.: – Igen, eztet az igizetet. Aki legelőször odalépett, arra átszállt, de aki beteg volt azzal egy-egy cseppet itattak, a homlokára keresztet jelöltek.

X. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: K. E. és K. M.

Születési ideje és helye: 1919, 1948, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas, beteggondozó

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2012. 12. 21.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – Hogy volt, amikor bábasszony volt?

K. E.: – Hát, hogy nem jártunk akkor ilyen szülészetre, itthon volt, a bábasszonyt idehívták, az ágyból kivették a derekaljt, homokzsákon voltunk, aztán feküdtünk egy hétig, reggel jött az a bábasszony egy hétig a kicsikét megferesztette, tisztába tette, münköt lemosott.

K.: – Ki szabadott-e járni a házból?

K. E.: – A házból ki, csak az útra nem jártak.

K.: – Volt-e olyan, hogy a gyermeket megigizték?

K. E.: – Hát volt, volt olyan. Édesapám vizet tudott vetni, vizet vetett, s ha megigizték aval megjött, de ha más betegsége volt avval nem jött meg.

K.: – Hogy vették a vizet?

K. E.: – Hát imádkoztak, arra nem tanított meg, vízvetésre, arra, hogy a gabonát a madarak ne verjék el, arra megtanított.

K.: – Az, hogy van, elmondja-e?

K. E.: – El tudom mondani: Egerek, madarak halljátok-e, ezt nem a tük számotokra vettük, hanem magunk eledelünkre. Faszulykakarót kellett kihúzni nyárba, illet amire felmegy a faszulyka, karóra, s azt meg kellett fordítani, úgy, hogy azt amivel belé volt szúrva a földbe, azt visszafele kellett fogni, de nem szabadott köszönni, ha ment senkinek se. Mondani kellett azt az olvasót, mikor odaért a földhöz, ahol meg kellett kerülni, bal kezéd felé kellett előre megindulni, kerülni úgy háromszor kellett megkerülni, s örökké ezt a végénél kellett, a bütejinél mondani:

Egerek, madarak halljátok-e, ezt nem a tük számotokra vettük, hanem magunk eledelünkre. Tiltlak Jézus Krisztus öt szent sebére, a boldogságos Szűz Mária mátká gyűrűjére, hogy menjetek az erdők ága-bogaira, ahol nem ártotok senkinek!

Ezt a földnek a bütejinél kellett elmondani örökké, s balra kellett, a bal kezéd felé kerülni. S olyan izeje volt, hogy a madarak nem menetek többet, s nem verték. Idebé a molnárnénak is sokszor kerültem meg, mán a lábam el volt törve, s akkor is jött, hogy legyen szíves menjek el, kerüljem meg az árpaíkot, mert a madarak verik el. Akkor bémentem, húztam ki faszulykakarót, úgy mentem, de ha valakivel találkoztam, nem köszöntem senkinek, csak mondtam az olvasót, a fájdalmas olvasót kellett mondani.

K.: – Erre az édesapja tanította?

K. E.: – Igen, vízvetésre nem tanított, mert aztán beteg volt, s nem volt türelme, hogy mondja.

K.: – Még mit tanult tőle?

K. E.: – Hát tanultam ezt a mezei munkát. Jártunk akkor a mezőre, sallóval arattunk, nem kaszával.

K.: – Mi lett, ha árpa nőtt a szemére?

K. E.: – Nem volt árpa a szemire, arra nem tanított, nem tudom, hogy tudta-e, nem mondta soha. Volt itt a szomszédba egy öregasszony, úgy híták S. Gy.-né, na az tudott olyanokat,

az mondta az olvasót, s az olvasóval húzogatta a szeminél, kenegette, de nem hallottam, hogy mit mondott.

K.: – Magába mondta, csendbe?

K. E.: – Magába mondta, igen.

K.: – S elmúlt az árpa?

K. E.: – Elmúlt.

K.: – Ha nagy láza volt, mit csináltak?

K. E.: – Ha fájdalma volt, ecettel mosták meg, én es mostam még most es ecettel a lábaimot s a kezemet, az ecetesüveg itt van örökké nekem. Volt ilyen almaecettel is mostam meg. Csináltak olyant (a kórházba), hogy egy üstöcskébe főztek fenyőhajlát, azt idetették a lábam közé, fel kellett üljek, húsz percet gőzölték, amikor húsz perce volt elvették, lefeküstem, s akkor bétakarták jól hárászkendővel, pokrócval a fejemet.

[...] *K.: – A tehénnel elvitték a tejét, olyanra emlékszik-e?*

K. E.: – Jaj, én az olyanokat nem érettem. Volt itt a faluba es olyan, hogy elvitték, nekünk is volt egy tehen olyan, hogy tejes, elkérték a szomszédba, K. elkérte szántani, s tátá, az én uram nem volt itthon, s én odaadtam, mert három tehén volt, tejik volt, jófajta tehen volt. S meg es borjúzott itt nálunk s szépen volt teje, elkérte az a szomszéd ember. Volt egy földescskéjük szántani, az én uram nem volt ott, s én odaadtam. A tehen mikor hazajött úgy ki volt izzadva, mikor hazahajtotta, az én uram még nem volt hazajöve, nyárba volt, nem tudom hova volt, mezőre, s ki volt izzadva a tehen, csupa víz volt, s hát a teje fogy a tehennek, fogy a tehennek, soványodik a tehen. Az én uram annyit veszekedett velem, hogy miért kellett odaadjam a tehenet, nahát gondoltam kérte s odaadtam, mit csináljak, ha odaadtam immá. S nem volt többet teje, ez igaz volt.

K.: – Hát mit csináltak vele, hogy elment a teje?

K. E.: – Hát ki tudja, mit csináltak. Ők tudják, mit csináltak, nem tudom mit csináltak, de nem volt teje.

K.: – Nem lehetett visszahozni?

K. E.: – Nem is foglalkoztunk, mert itt nem volt olyan, aki értse az olyant.

[...] Itt volt egy főkön ne, ez már rég megvan, azt mondták, hogy a csatorna alá mikor foly a csatorna, alaja kell tartani úgy, hogy ne jusson eszembe, nem nő ki jobban, csak ennyire megvan örökké ne, olyan sertés főkön, úgy mondták. Olyan szálak voltak benne, se nem fáj, se nem nő jobban, csatorna alá annyiszor tartottam, mondtam, hogy: – Sohase látlak többet, menj a csatorna vízzel!

Az olyan magosra fel volt nőve, akadt meg valamibe, akkor fájt, osztán ennyire elmúlt. Azt mondták olyan kutyatejlapival meg kell súrolni, de avval egyszer se súroltam meg. Azt mondták olyankor, amikor valami seb nincs rajta.

XI. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: L. A.

Születési ideje és helye: 1932, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 11. 30.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – Mit mondanak arra az emberre, aki rosszat csinál?

L. A.: – Hát azt nem híjják semminek, azt az olyan embert nem híjják semminek. Nem vagyunk egyformák, nem fél a Jóistentől, most az ostor megcsapta, a Szent Antal, így van, nem szabad senkit sem. Ne ítélj, hogy ne ítéltesz, csak emberi módon kell viselkedni, s akkor nem kell félni az Isten csapásától.

K.: – De magát mikor meglopták, kérte-e az Jóistentől...

L. A.: – Hát, hogyan kértem volna, hát osztán azért, hogy én nem tudom megköszönni a Jóistennek, hogy itt nincs villany, mégis ez a kutya felébresztett, aztán mikor kiálltam a lépcsőre, a villanyt mikor lekapcsolták, aztán ordítottam: – Rabló tolvajok, szégyelljétek magatokat! Aztán T. azt mondja a rendőrségen, hogyha még egyszer ezt a szót meghallja, béperel, mocskos dögök. Ez még reám volt mérve, de fenn az Isten.

K.: – Maga imádkozott, hogy rossz érje őket, büntesse meg a Jóisten?

L. A.: – Hát persze, azt mondtam, hogy: – Édes Jóistenem, se hasznát ne vegyik, se nyuktik (nyugodalmuk) ne legyen! Ezt a kettőt mondtam, nem azt mondtam, hogy: – Az Isten dőge verje le vagy ilyenek. Se hasznát vegyék, ahogy elhordták a deszkát, se nyuktik ne legyen, s ez elég. Így van-e?

K.: – Igen.

XII. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: L. J.

Születési ideje és helye: 1960, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: háziasszony

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 12. 20.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – Hogy van az önöntés?

L. J.: – Ebből csak olyan darabocskát kell levágni, érted-e, mikor öntődik, s akkor van egy ilyen meregető kanál, s abba belé kell tenni egy darabkát, s egy pici olajat, s akkor itt a fűtőn addig kell melegíteni, amíg megolvad egészen, úgyhogy rendesen mozog benne. Egy másik lábosba, ugye a literes lábosba kell tölteni vizet, három cikk fokhagymát, s akkor abba kell beleönteni, s a gyermeket le kell takarni pléddel, s azzal kezded érted-e a hátára önteni, a fejire, a szívre, s a két térdre, s akkor minden kedden vagy pénteken, kedd, péntek, addig amíg a nap le nem megyen, addig kell ezt megönteni. Akkor eztet ki kell önteni miután elmennek az útra, hogy taposódjon el, s akkor mikor öntődik, akkor mindig mint a vízvetésnek, mondod a Hiszekegyet, Miatyánkot s Üdvözlégyet, s akkor mint a vízvetésnél azt tudod, hogy: – Jézus, Mária, Szent József őrizz meg a test és lelki ígézet incselkedésétől és minden fájdalmától. Ezt minden egyes után kell mondani, s akkor a legvégén mikor megöntődik, akkor három cseppet kell adni a gyermeknek belőle. Csak egy olyan valaki volt, aki nagyon meg volt jedve, hogy nyökögött, aztot kellett hozzák annyit, de más gyermek nem volt, amelyiket olyan sokáig hordoztak volna. Három hétig kell, addig, amíg kisimul az ón, mert amitől megjed, az kijön, érted-e a vízbe, s azok egyformák lesznek.

K.: – Ez egy alak?

L. J.: – Az alakja, amitől megjedett.

K.: – Miért kedd és pénteken kell?

L. J.: – Így van ez, hogy kedd s péntek. Így tanítottak.

K.: – Kitől tanulta?

L. J.: – Ny.-én egy öreg nénitől, valamikor én is megjedtem, nyugodjék, édesapám béhozta a verebet, s eleresztette, s úgy megijedtem. Az a néni öntött nekem önt, s az én leánykám pedig L.-tól hordtam a tejet, s bémentem, s ott túl úgy van, hogy a kamarából van a híjú feljárt, s fel volt támasztva a lappancs, a macska felment s azt leverte. S M. kifutott az ajtó elejibe, úgy ordított, úgy megjedett a leányka, s annyának megmondtam, s elment a néni, s az nekem leírta, s én azóta öntöm az önt. Úgyhogy M.-nak öntöttem én legelőször.

K.: – S akkor ezt a tudást csak fiatalabbaknak szabad átadni?

L. J.: – Igen, igen. Mondtam engemet az az asszony tanított, még a leánykáknak se mondtam el, egyiknek sem.

K.: – Sokszor szokta-e alkalmazni?

L. J.: – Csak ha idehozzák, vagy valaki elhív, így a faluba elmegyek, hát jót tenni jó.

K.: – Tudják a faluba?

L. J.: – Tudják, még máshonnan is hoztak, így, hogyha odapisilik is jó, nagy leánykát hoztak, s jó volt, azután izentek vissza idegenből, úgyhogy jó. Aztán a Jóisten tudja, imádkozom máskülönben, én legalábbis ezen tartom.

K.: – S milyen esetekben kell önt önteni?

L. J.: – Hát mikor éjen nem aluszik, sír vagy megjed, vagy elviszik műtetre, s visszakerül, s az orvosoktól megjed, s megint nem aluszik a gyermek. Ezekre szokták, vagy ha kezd nyökögni, megjed. Olyat is hoztak ide, s jó volt, azután visszamondták, hogy jó volt.

K.: – Ezt hány évesen tetszett tanulni?

L. J.: – Hát hány éves voltam? Huszonhárom voltam. S van itt még egy vicces izé is, el akartam neked mondani, a vízvetésre: mondjuk eltöpöd a vízvetést, mert mondják, hogy el lehet töpni a vízvetést: – Pü-pü, szar a szeme közti, híg fala szem...neked semmi se ártson! (kacagás) Ez aztán csak egy ilyen mondás, de van ilyen is.

K.: – Vízvet vetni tud-e?

L. J.: – Azt is, persze.

K.: – S az hogy van, mivel másabb?

L. J.: – Van, amikor csinálhatod gyufával is, vagy hanem szénnel. Édesanyám örökké szénnel vette otthon a vizet, de van amikor gyufával vetem én a vizet.

K.: – Azt milyen alkalmakkor?

L. J.: – Hát, ha a fejed fáj, vagy ha a gyermek megint sír, valahová eljártatok, s megigizték.

K.: – Igizni, hogy lehet? Szóval vagy nézéssel?

L. J.: – Hát megnézik, s azt mondják azok igiznek jobban, akiknek a szemöldöke összeér. Aztán nem tudom, de ez is valóban bévált, mert jöttek nekünk látogatóba rokonok lóval, s nagyon szép lovaik voltak, s megbámulták, s mikor R.-ről kimentek, a lovaknak az orrik úgy kezdett folyni, hogy vizet kellett öntsének. Bizony Úristen! Ez élő példa volt ott, úgyhogy mit lehet tudni, sose lehet tudni.

K.: – Mindig van hatása?

L. J.: – Hát úgy mondják, hogy akkor van megigizve, ha lemegyen mind a három szén, vagy mind a három gyufaszál a vízbe, ha csak egy megyen le, akkor nincsen annyira, akkor tartásák, hogy megvan, ha mind a három lemegyen. S ha egy se megyen le, akkor nincs megigizve.

K.: – A közbe mondott szöveget halkán kell mondani vagy hangosan?

L. J.: – Hát azt mondod magamba, ezt mindig magadba mondod. Töltöd a vizet, akkor gyújtod meg a gyufát, imádkozod a Hiszekegyet, a Miatyánkot, az Üdvözlégyet, s akkor mindegyik után mondod, hogy: – Jézus, Mária, Szent József őrizz meg a test és ... ígézet incselkedésétől és minden fájdalmától, ezt minden egyes után mondod. S akkor a füttöre

szoktak így reaszentelni, akkor háromszor iszik a gyermek, akkor megkenik a homlokát, itt kétfelől, a nyakacsigályát, a kezecskéit.

K.: – Akkor le van írva az imádság oda?

L. J.: – Az imádság nem, met azt tudom, hanem mi után mi következik, mert ha egy darabig nem öntöd, aztán megint meg kell nézsd, én is elfelejtem mikor öt-hat évig is nem öntessz, s akkor valaki hoz, s megöntöd. Régebb nem, de most már én is meg kell nézzem, hogy hol kezdjem, így van na.

K.: – Bárki önthet ónt?

L. J.: – Nem tudom, mondom, engemet ez a néni tanított, s én a mai napig senkinek el nem mondtam, csak neked. Őszintén mondom, még a leányoknak se. Azért kell letakarni a gyermeket, mert kiszökik s eléget, Isten őrizz az arcára, érted-e. Hát bármitől megijedsz, az kimutassa.

K.: – Eddig mik jöttek ki?

L. J.: – Hát, mik jöttek ki, mit mondjak. Amit én öntöttem egy fiúnak, az olyan volt, mint a hamu. Az a gyermek a mai napig is nyökög, lehet eddig már házasember is, nem tudom. Hát kutyától, macskától, ha valakinek jót békáz, s egy jó nagyot kiálltanak. Ez sok kicsi gyermek, tudod-e, nagyon sok kicsi gyermek ez látszik, mert idejön, azt mondja nem aluszik, s ügyesen kijön a kezecske, tessék megvan. Ez így van, meg lehet látni. Vagy olyat is hoztak, hogy V.-ről hazahozták műtétről, s még a tű is így kijött, értetted-e.

K.: – De tisztán lehet látni?

L. J.: – Igen, persze.

K.: – Nem is lehet eltéveszteni?

L. J.: – Persze, az alak rendesen kijön, azért kell addig kedden s pénteken önteni, amíg kisimul, akkor már nincs megjedve, azt a kicsi ónocsát odaadni, s bétenni a párnája alá három hétig legalább.

K.: – Ugyanazt?

L. J.: – Igen, olvasztod meg, öntöd meg, ugyanaz kijön. Az az alak kijön, azt ember el nem hiszi, de kijön.

K.: – Akkor ugyanazzal az óndarabkával kell egy embernek önteni, ha többször...

L. J.: – Igen, igen. Ugyanazzal kell, csak ha másvalaki, akkor megint vágsz egy darabot abból, nem kell nagy darab, kicsi darab kell. Olyan bűdösséget csinál a házba, mert ugye az olaj ég benne, s van amikor lángba borul, az olaj elég, ugye, attól lesz olyan folyékony.

K.: – A fókagyma miért kell?

L. J.: – Így tartsák, aztán a Jóisten tudja, hallod-e. Ahogy elmennek, utánuk öntöd az úton, s eltaposódik.

K.: – Kereszt alakban?

L. J.: – Nem, csak úgy hosszan elöntöd.

K.: – Nem szabad azt megtartani?

L. J.: – Így a szabály, aztán mit lehet tudni.

K.: – Akkor ez az óndarabja, ez?

L. J.: – Ezt a néni adta, édesanyám elhozta. Az öreg néni adta volt, ez nekem még abból van (megmutatja az óndarabot), ez még örökké az. Így mondta, hogy szentelt ón, aztán, hogy ő hol szenteltette s mit csinált, azt nem tudom, de ezt a néni adta, s ez nekem azóta bévált. Tényleg, akárkinek akit eddig idehoztak, bevált, aztán mit lehet tudni.

K.: – Saját magának akkor nem tud ónt önteni?

L. J.: – Én nem tudom, magamnak nem kellett, nem próbáltam.

K.: – Ha valamilyen állat beteg, akkor is szokott vizet vetni?

L. J.: – Én nem kellett vessek, de az megtörtént, az egyszer biztos, hát visszajöttek oda hozzánk. Régebb is gyógyítottak, nem volt ez a tudomány.

K.: – Ha a gyermek lázas lett, akkor mit csinálatak?

L. J.: – Hát van egy tavaszi virágnak, a gyöngyvirágnak a lapiját megfőzni, ha erőst lázas vagy, azt az életbe csak kétszer szabad meginni, többet nem szabad. Ha borzasztó nagy a lázad, azt ha megitatod, leveszi, de azt mondják, hogy csak kétszer szabad azt csinálni.

K.: – *S ha fájt a torka?*

L. J.: – Petróleumot, a gázt rea cukorral s bé, apja is annyiszor adta. Régi dolgok azért vannak.

K.: – *Ha főkőn lett?*

L. J.: – Lófarkával megkötötték, a lónak a farkával, s akkor leszáradt.

K.: – *Az ilyen sebekre?*

L. J.: – Sebekre van egy virág, egy lapi nagyon jó. Halméreglapi.

K.: – *Ha valakit megátkoztak?*

L. J.: – Mentek oda bé, románokhoz, de tudod-e, nem jó menni, ha nincs igazad visszaver. Ez száz százalék, én mán aztán száz százalékra tudom, értetted-e.

K.: – *Volt-e ilyen eset?*

L. J.: – Volt, eljárt s nem volt igaza, visszavert. Esküszöm az Istenemre, visszavert. Ha nincs igazad, elmentsz, megcsináltatod, rea visszaszáll.

K.: – *Átkot mondani ki tud?*

L. J.: – Hát mindenki tud, akinek rossz a szája, ki átkozódik, az egyáltalán se jó, a Jóisten örizzen meg attól. Hát a Cs.-nél élő példa E. néni, így van-e? Annyit átkozta P.-t ártatlanul, addig átkozta, hogy a fiát megfogta. Ennél előbb példa itt a faluba nincsen. Úton-útfélen, ha lementél, állított meg, s azt a fehérnépet átkozta, s a saját fiát megfogta. Ez aztán monddad nekem bolondnak, ha nem így van.

K.: – *Mi lett a fiával?*

L. J.: – Hát levágta a lábát a vonat, a fiát fogta meg, még tudok én ilyent. Ez egyszer biztos, addig ment, addig papolt, hogy a saját fiát fogta meg, addig átkozta. Az átok egyáltalán nem jó, még egy napra se jó, az egyszer biztos.

K.: – *Az igizés mi az valójában?*

L. J.: – Azt mondják fejfájás. Édesanyám azt mondta, úgy fájt a feje, hogy szakadt le. Vagy aztán lehet attól a szén izétől is, megiszod, hogy valami odaszolgál, s attól nem fog fájni a fejed.

K.: – *De csak három cseppet iszol, nem?*

L. J.: – Három cseppet, három kortyot szoktam. Én gondolom, hogy abból a szén izéből valami olyan kijő, s az segít az agyban.

K.: – *Vízet csak egyszer vetnek?*

L. J.: – Egyszer.

K.: – *De ónt azt többször lehet önteni.*

L. J.: – Mondom, három hétig kedden s pénteken, ha nagyon meg van jedve. Ha nincsen az első, másodiknál mán, attól függ milyennek jó ki.

K.: – *Ami kijön alak, azon az is látszik, hogy mennyire van megijedve?*

L. J.: – Hát az úgy érted-e, hogy amelyik nagyon nagyon meg van jedve, az olyan lesz, mint a hamu, mint a szita olyan lesz.

K.: – *A másik?*

L. J.: – A másik az kijő az állat, amitől megjed, simább, attól függ az is milyen formára jön ki. Simább, vagy ilyen hamu lesz, abból látod.

K.: – *Amikor tölti bele a vízbe rittyen-e?*

L. J.: – Igen, igen. Képzeld, az a forró a hideg vízbe ahogy megköt, ugyanaz kijő, de nagyon sok gyermeknek az a kéz, azaz ember, úgy kijő hallod-e, hogy nagyon sok gyermeknek.

K.: – *S akkor milyen időközönként keresik fel magát?*

L. J.: – Hát attól függ, hogy ki jó, én látom, hogy mennyire van megjedve, hogy ne jöjjön vagy jöjjön vissza.

K.: – *Nem utasít el senkit?*

L. J.: – Én biztos nem, egészséggel járjanak. Ez a fizetség, egészség. Legyen egészségük, bárkinek.

K.: – *Hogy lehet egy ijedésnek akkora hatása?*

L. J.: – Régebb is ezt csinálták, mondom az a néni nekem öntötték, mikor kicsike voltam, elment édesanyám, nekem elküldte, kanalastól s ezestől, s a mai napig én nem mondtam senkinek. Akárhogy is, régebb is csak éltek vele, így van-e?

K.: – *Van-e valamilyen kézmozdulat, amit közben végeznek?*

L. J.: – Nem, nem.

K.: – *Keresztet például nem vetnek rá?*

L. J.: – Azt, ha szénnél csinálod, beléveted a pohárba s aztat úgy reaszenteled a fűttőre, s lehet, hogy annak is jön egy olyan valami ki, amitől nem fáj a fejed. Legalábbis én így gondolom, az én eszem szerint. A gyufából is, ég előtted addig amíg majdnem elégett, beléveted, s abból is csak valami, vagy abba a vízbe valami olyan kerül, hogyha megiszod jó a fejnek. Valami csak kell legyen. Így van-e?

K.: – *Ha egyszer elhallgat a gyermek, akkor biztos.*

[...] Az árpára?

L. J.: – Az árpára azt mondják, hogy milyen kés kell, na? Acélkést, nem forrón, hidegen. Azt mondják, attól elmúlik.

XIII. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: M. G.

Születési ideje és helye: 1927, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 12. 20.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

M. G.: – Úgy, hogy az ónt elé kell készíteni, amíg olvad az ón a Miatyánkot, Üdvözlétet kell mondani, ahányszor akarja annyiszor. Először megönti a fejire az ónt, edénybe vizet tesznek, teszi a tálat a feje tetejére s ott öntik. Ott kijönnek a formák, hogy mitől jedett meg, s ezt kilencszer kell: a két vállára, a mejjére, a hátára, a hargasinára, a derekára, így végig kilencszer ezt meg kell olvasztani, s azalatt végig imádkozni kell. Az ónból ki lehet venni, hogy milyen figurák vannak, mitől jedett meg. Ez a csínyje ennek.

K.: – *Maga ezt hol tanulta?*

M. G.: – Édesanyámtól. Én sokat öntöttem ónt, soknak itt a faluba es.

K.: – *Felkeresték magát?*

M. G.: – Jöttek s felkerestek, még nagy fiúcskák es vótak, amelyikek megjedtek, s megkerestek engemet. A fiúcska mejdett, met a falon vérkezeket látott. Azoknak es két rendbe megöntöttem, s akkor aztán helyrejött. Legtöbbet imádkozni kell, s elutasítani, hogy menjen a kemény kösziklákról, ahol kereszteleetlen gyermekek laknak, vakaróperecet nem kapnak, Isten fizessét nem kapnak, pü-pü eltávozzon az ő betegsége s a jedsége. Ezt kell mondani.

K.: – *Árpát, hogy gyógyítják?*

M. G.: – Azt avval, hogy learassák, úgyhogy veszen egy kést, s akkor így csinál veti a keresztet. Árpa lett a szemedre, elmegyek, learatom, kicsépelem... mind ezeket mondja el, addig amíg megsütöm a kenyeret. Elmegyén ekele-mekele, árpa lett a szememre, eltávozzék! Pü-pü.

K.: – *A falatkára?*

M. G.: – Falatkára csúful mondták, hogy ragadjék a papné fenekire.

K.: – *Ha főkön lett a kezire?*

M. G.: – Ha főköm lett, az erdön a keresetlen kőbe ahol víz van, keresetlen vízbe kell a főkömöt belémártogatni, s akkor elmúlik. Olyan kő, amelyikbe a víz benne áll s nem keresi, hanem amikor odaért, akkor meglássa, s az kezit belémártsa.

K.: – *Ha valaki sárgaságos volt?*

M. G.: – Nem tudom, nekem az apatársam annyit mondott volt, hogy egy öregasszony arra tanította, hogy amikor pisil, akkor azt igya meg, a sajátát, s meg es gyógyult az öreg. Igen, sokféle van amit nem tud az ember. Komoly betegség, ha nem kezelik. Megcsemerlik s így kapja az ember.

K.: – *Ha himlős volt?*

M. G.: – Akkor nem szabad kimenjen, melegbe kellett tartani. Köhögés ellen voltak azok a számár csipkebimbók, aztot főzték meg teának. Nem mindenütt lehet kapni.

K.: – *Faggyút tettek-e?*

M. G.: – Nem. Ja, hogy juhaggyúval? Volt aki békente a kicsi melyit, megolvasztotta s jól-jól bédörzsölte. Akkor te is tudsz valamit. Ugye, vannak olyan dolgok, hogy az ember azt se tudja, mikor lesz jó.

K.: – *Kelésre is volt valami.*

M. G.: – Kelésre csináltak ilyen lenmag pogácsát, főztek szappant, szurkot, lenmagot összefőzték, s azt tették a sebre. Ezelőtt úgy volt, most vannak azok a finomabb gyógyszerek.

K.: – *Attól elmúlt a kelés?*

M. G.: – Hát el, met megérelte s kifakadt a kelés.

K.: – *Ha az állat beteg lett, mit csináltak?*

M. G.: – Hát pisis kevertet adtak neki.

K.: – *Tyúkoknak, csirkéknek?*

M. G.: – Igen, még a disznó es ha bélázasodott, azzal dörzsölték. Erősen jó volt az.

K.: – *Ha a tehénnek ellopták a tejét?*

M. G.: – Azt nem tudom, de volt olyan, hallottam én es, de aztán, hogy tudta visszalopni... A tehén ordít olyankor, a szomszédba es volt, de le kellett vágják a tehenet annyira ordított.

K.: – *Nem tudták megfejni?*

M. G.: – Nem.

K.: – *De ki vitte el?*

M. G.: – Hát aztán ezelőtt azt mondták, hogy újesztendő napján úgy volt, hogy senkinek nem volt szabad semmit odaadni. Ha bémentél valamivel, el tudtad vinni a tejt az állatnak vagy a szerencsédit. Mondom a szomszédba es csak egy tarisznyacska kért el, avval is elvitte a tejet.

K.: – *Volt olyan ugye, hogy a szoptató asszonyoknak is elvitték a tejét?*

M. G.: – A szoptatásnak igen, ha az ágyára leült, akkor elvitte a tejt, s ha nem ügyelt, akkor ő es megtejesedett.

K.: – *Hogy?*

M. G.: – A mejjibe tej lett. Igen. Hát a férjem es járt úgy, férfinek es van, hogy a mejjibe tej lesz, ha egy olyan anyához bámegy, amelyik szoptat. Az ágyára kell leüljön csak s megkapja.

K.: – *De, hogy múlik el?*

M. G.: – Nem tudom, nekem e nem volt, de sok mondta, hogy a tejt elvitték. Aztán a másik, amelyik elvitte, annak gyűl meg a baja, met egy jó darabig a tej a mejjibe van.

K.: – *Ezt akarattal viszik el?*

M. G.: – Nem akarattal, ha leülsz, akkor elviszi a tejecskét.

K.: – *Nem tép valamit?*

M. G.: – Azt kell, fosztot kell vetni, egy darabocska fosztot ledobni, akármit oda ledobni.

K.: – *Valamit mondnak ilyenkor?*

M. G.: – Nem viszem el se tejedet, se álmodot.

XIV. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: P. E.

Születési ideje és helye: 1935, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 12. 01.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – *Ezelőtt, hogy gyógyították a gyermeket, ha beteg lett?*

P. E.: – Kezdem azzal, mert engem így gyógyítottak, ha gilisztás volt, akkor édesanyám cukros tejet adott s bele kellett főzni a fokhagymát, s azt meg kellett itassák, az olyan rossz volt. Azt mondták, az a személy igaz, akinek a szemöldöke nagyon összeér, s a gyermeket meg kellett töpdösni, s akkor szénnel keresztet rajzoltak a homlokára, hogy ne igizzék meg. Vettek vizet, de én ezt nem értem, hogy kell csinálni, de csináltak ilyent. A húgom szegényke meghalt, ő hét évvel kisebb volt, mint én, s azt mondták, hogy megijedt a kakastól, de azt úgy tudták meg, hogy volt nálunk egy T.-né, cigányné, s azzal önt öntettek, s abból egy kakas jött ki. Azt mondták, hogy megijedt a kakastól, s azért halt meg. Ezelőtt így tartották. Még a formájára is emlékszem, édesanyám mutatta, de megfulladt ő, emlékszem.

K.: – *Ha valakit megrontottak vagy rosszat mondtak rá? Ilyenre emlékszik-e?*

P. E.: – Nem, nálunk ezt, amikor kicsi gyermek vótam így hallottam, ilyen szellemjárásokról s ilyesmikről. Vót szellemjárás, úgy féltem, a gutta ütött meg, éjjel vasmacska jár a kertek oldalán, s mir tudom én, milyen szellemeket láttak. Ez csak úgy kicsi leányka ésszel, visszaemlékszek meséltek ilyeneket, hogy valakinek a szelleme járkál télen, a hó es ropog, de nem láttak senkit se, de mondták, hogy mit tudom én ki volt. Ezek aztán elmaradtak, tovább nem nagyon hittek ilyenekbe. Akkoriba gyűltek össze fonó s kaláka s akkor ott mesélték, de a mi időnkbe ilyesmi nem vót.

K.: – *Ilyenre, hogy valaki megbolondult vagy megcsináltatták, emlékszik-e?*

P. E.: – Nem, nem igen vót nálunk, de hallottam ezt a csináltatást inkább a csángók körében. Habár most es van aki mondja, hogy megcsináltattak valakit s az biztos azért van úgy, de nálunk nem tudok ilyent.

K.: – *De mi az a megcsináltatás?*

P. E.: – Hát elmennek román paphoz vagy valami varázslatot csinálnak, vannak olyan asszonyok, hogy valamit hókuszpókuszolnak, gyertyát gyűjtnak, vizet vetnek, vagy mit tudom, de valamit imádkoznak, de az olyan az ördöggel játszik, az ördöggel cimborál.

Lehetséges, hogy van ilyen szövődmény a sátán s az ember között, nem mondom, hogy nem, de nálunk ezt nem gyakorolják. De annyi csángótól hallottam, hogy el kellett a végén higgyem, hogy van benne valami. Imádkoztak azért, hogy ez betegedjen meg, vagy ennek égjen el a háza, vagy szeressen bele a másik férfiba s ezt hagyja ott, ehhez hasonlókat, ilyesmiket. Úgy képzelem, hogy átkot raktak reá. Itt nálunk én nem tudok ilyenről. Vannak olyan asszonyok, hogy elmennek s megcsináltassa. A másik vagy meghal, vagy megbolondul, vagy félszeg marad életére.

K.: – Ez ellen nem lehet védekezni?

P. E.: – Hát én nem tudom édesem. Én ezekkel nem foglalkozom, de szerintem ellenszere is kell az ilyennek legyen, mindennek kell legyen. Azt mondták, a földön amennyi betegség van, a természetben annyi gyógynövény van, ami az ellenszere, csak még nem fedezték fel az emberek. Én hiszek a Jóistenbe, s én úgy érzem meg es segít, amennyi nehézséget ad, annyi erőt es ad.

XV. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: S. L.; S. J.

Születési ideje és helye: 1965, 1943, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: takarítónő, nyugdíjas

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 11. 30.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – Hogy volt az ónöntés?

S. L.: – Az úgy volt, hogy délután, ha eltalált aludni (a legkisebb fia) vagy éjjel es volt, hogy felébredt, ki volt rekedve az esze, mintha úgy félt volna valamitől. Sírt, hisztizett, mintha dührohama lett volna. Nem tudtuk elképzelni, hogy ez mi az. Valaki ajánlotta, hogy meg van ijedve, s elvittük, s kijött volt a pók. Itt nincs es más a faluba. Volt egy cigányné, de az meg van halva.

S. J.: – Háromszor újravette, s mind a háromszor kijött a pók.

K.: – Maga is látta?

S. J.: – Igen, rendesen a pók kijött.

K.: – Hányszor jártak?

S. L.: – Egyszer csak, többször nem kellett menni, azután nem volt.

K.: – Hogy látta maga? Mit csináltak ott?

S. J.: – Hát imádkozott, felforrósította a vizet, s akkor ezt az ónt beletette egy rossz kanálba, megolvasztotta, a vízbe csepegtette bele. Háromszor csinálta meg: a fejihez, a karjához, a lábához. Azt mondja, amitől megijed, az jön ki. Azt hiszem egy csepp olajat is töltött a vízbe.

S. L.: – Amennyit gondolom, hogy ő engedi, hogy lássanak, met ez titkos.

K.: – Utána elmúlt?

S. L.: – Hála a Jóistennek igen, többet soha nem volt. A vízvetés es titkos volt, akkor a füttőre es keresztet vet, a füttőre es keresztet vet, mikor a viderből meríti visszacseppent hármat, s akkor úgy kezdi. Szenet tett a vízbe s akkor sírtak a senek.

S. J.: – Úgyis vót, hogy halálra vót igizve, s akkor még egyszer vissza kellett menni, s akkor mikor a gyermeknek egy cseppet adtál, megkented fülit, fejit, mindenkit, akkor ki kellett önteni a kapun küjjel (kívül) egy keresztet.

S. L.: – Kereszt alakba, hogy vigyék el a járókelők a betegséget.

K.: – *Igizni ki tudott?*

S. L.: – Azt mondták, akinek a szemöldöke összeér, ha erőst belébámulsz valamibe, erőst megnézed. Van olyan, például T. is igizős volt, ő nem érezte, akaratán kívül történik ez, ő nem tudja.

S. J.: – Hogyha látod, hogy a gyermeked vagy tégedet erősen néznek, akkor mondjad magadba, hogy: – Pü-pü, szem meglátta, szív megszerette, ezer angyal gyógyítsd meg a kicsi fiacskámot. Valami ilyesmit mondtak.

S. L.: – Az a titka, hogy ezt nem mondják ki nyíltan, csak az aki csinálja, ha el meri mondani. S akkor nekem azt mondta volt B. mámá, hogy úgy tudom megnézni, hogy meg vannak-e igizve a gyermekek, hogy egy pohárba töltsék vizet s gyufaszálkát meggyújtottam, annyira elégettem, hogy az a boglya égjen le, s azt belé kellett ejteni a vízbe. Én így néztem meg, három gyufaszálkát kellett így elégetni. Ha megvoltak, akkor leszállt egész a pohár fenekibe, akkor futtunk mámához. Olyan es volt, hogy ennyi elég volt, én vettem egy keresztet, mondtam egy Miatyánkot s az úton elöntöttem kereszt alakba.

K.: – *Emlékszik-e, ha otthon született a baba, szalagot köttek...*

S. L.: – Jaj, azt igen. Érmet, egy csodásérmet a sapkájára feltettünk, hogy abba akadjon meg a szeme. Igizet ellen. Mindegyiknek volt. Vagy a kosár felé, vagy a párnája alá tettek be valamilyen kicsi érmet. V. néni ahogyszor bájolt a gyermekeket kormozta meg, hogy ne igizzék meg. Azt, ha látták, eszükbe jutott, hogy: – Pü-pü meg ne igizzelek.

K.: – *Ha a tehenet megigizték?*

S. L.: – Annak es vizet vettek, s vót ezelőtt ilyen házi izéjük, hogyha megpuffadt, akkor kovászlevet csináltak, ezelőtt sütték a kenyeret s akkor rendesen tartottuk a kovászt, hogyha felpuffadt, akkor feloldották, s megittatták. A gyermekeknek es fokhagymát s ecetet összetörték, s a lázikot evvel vették le. Ha fájt a torkunk, a pityókát megsütték a lerbe, annyira meghűtötték, hogy bírjad, s azt tették rea. Reatekerték az ilyen, kendertörülközők voltak, ne. Vagy, ha derekad fájt, akkor meleg sót. Sót melegítettek, egy zacskóba belétették, s ott ahol fájt, oda tették. Ez es használt, az ilyen.

S. J.: – Ezek régi, s lehet hatásosabbak voltak, mint a sok gyógyszer a gyomrunkot teszi tönkre.

K.: – *Kenőasszony volt-e a faluba?*

S. J.: – Jártunk sokat E.-hez, zsírral kent, ha kiment a lábad vagy kezed vagy mid, a földre lefektette, s jó zsírral, rendes zsírral kente. De mán az én üdömben (időmben) orvos es volt, G. doktor.

S. L.: – Csináltuk aztot, hogy ecetes zoknit húztunk, ide a talpa szívre tenni, vagy nyers pityóka.

K.: – *Ha falatka lett?*

S. L.: – Ekele-mekele falatka lett a nyelvemre, ragadjon a vén cigányné vagy a papné seggire.

K.: – *Ezt kellett mondani?*

S. L.: – Igen.

K.: – *S közben kellett-e valamit csinálni?*

S. L.: – Töpdöstél, így ne.

[...] K.: – *Volt-e olyan, aki átkot tudott mondani, átkozódott?*

S. J.: – Nálunk nem volt ilyen, hogy csinálmányt csináljanak, ezt a román papok csinálják, de ezt mi nem szabad elhiggyük!

K.: – *Tudom, de volt olyan, aki innen ment bé. Emlékszik-e maga ilyenre?*

S. J.: – Igen, hogyha valami olyan volt, mentek, s az mondták, hogy visszacsinálja. Aztán, hogy az igaz volt-e, nem-e. Látod-e E. mit mondott, hogy a kapu sorkához el vót egy

valami ásva. Náluk is annyi kár vót, valaki ilyen guruzsát csinált s a kapu sorkához el vót ásva, s mikor csinálták a kaput, akkor kapták meg.

K.: – *De mi az a guruzsa?*

S. J.: – Rongy összekötve s összeguruzsolva, érted-e? Azért vót ennyi kár, akkor megtalálták. Hát hány tehenük megdöglött.

S. L.: – Igen, sok-sok állat, minden évben majdnem egy tehen megdöglött, vagy káré vallták, ugye a vonat elütte.

S. J.: – Az apósára gyanúsították, aztán nem lehet tudni.

S. L.: – Volt olyan, hogy nehogy megcsináltassanak, hogy vagy a melltartódot vagy a bugyidot fordítva vetted fel, s akkor nem fog meg az átok. Ezt mondták.

S. J.: – Katolikus papok nem hiszik, de román pap igen. Elment a paphoz, ott könyvet nyitottak, imádságot hagyott fel, gyertyát kellett gyújtani, böjt es van hagyva az ilyennek, s akkor volt olyan, hogy igaz volt.

K.: – *Mikor mentek román paphoz?*

S. J.: – Akkor, amikor ilyen károk voltak vagy ilyesmi.

K.: – S hová mentek?

S. J.: – Ide T.-ra, B.-ba, itt es van.

K.: – *S most is van olyan, aki eljár?*

S. J.: – T. is járt.

S. L.: – Például olyant tudok, hogy román paphoz mentek, met elveszett az ékszerik a házból. S akkor mit tudom én, hogy nézték meg a kezdőbetűjét annak, aki elvitte. S négy kezdőbetűje kijött, de, hogy mit, honnan, azt nem tudom. Aztán annyiba is hagyták, mert a pap bácsi azt mondta, hogy véletlenül nem az lopta el, hanem a háztól van, akkor visszaszáll a csinálmány.

S. J.: – Van odalenn es ilyen.

K.: – *Ki dönti el, hogy milyen mértékű a csinálmány?*

S. J.: – Hát, ha én téged meg akarlak csináltatni, hogy haljál meg, akkor arra csináltatom. Vagy, légy örökös beteg. Azt mondják, ilyen vót, s meg is fogta, hogyha hibás vót valamiben. Aztán igaz-e.

[...] Ne, amikor megborjúzott a tehen, akkor három vagy négy napig nem szabad senkinek semmit adni, mert ha adsz, elviszik a tejet. Vagy például én, amikor szültem, akkor V. Béjött, s az ajtó alá piros rongyból tett egy keresztet, hogyha valaki béjő, s leül az ágyamra, nehogy elvigyék a tejet. Vót olyan, például J. T. H.-tól elvitte vót a tejet, úgyhogy megnő a mejje. Aztán, hogy kell visszaszerelni, nem tudom. Fosztot es vettek, amikor a kicsi bubához mentünk látogatni, belé kellett vetni a kosárba, hogy: – Itt hagyom a tejedet, nem viszem el. Ilyen es vót.

S. L.: – Tejet, álmot itt hagyok. Ezt nekem es mondták, mikor a gyermekek kicsikék vótak. Ezelőtt tényleg nem engedték, hogy az ágyadba üljön, csak székre szabadott a vendéget ültetni, amíg meg nem keresztelték a babát. Aztán keresztelés után nem tudta elvinni.

K.: – *A kapun ki szabadott-e menni?*

S. J.: – Én nem, hat hétig, amíg a gyermeket meg nem keresztelték, addig ki nem jártam, megálltam, ha valamit akartam vetetni, s valakivel hozattam. Például a kemencéhez nem engedtek, mert tisztátalan vagy. A szomszédba nem mehettem bé, met azt mondták, hogy valamik káré mejen, kárvallás lesz. Vagy, amikor megkereszteltek, az oltárt meg kellett kerülni a kicsi babával, most mán nem csinálják. De akkor az oltár hátánál egy lik vót, s oda bé lehetett menni.

K.: – *Háromszor?*

S. J.: – Egyszer.

K.: – *Valamit kellett-e mondani?*

S. J.: – Nem, csak meg kellett kerülni.

K.: – S azt mondták-e, hogy miért kell?

S. J.: – Azért, hogy tisztulj meg, met tisztáltalannak mondtak addig, amíg nem csinálták meg.

S. L.: – S olyan vót, hogy egyik keresztanya hozta a gyermeket, bétette az asztal alá s valamit mondtak, hogy pogányt vittünk és keresztényt hoztunk. Igen. Keresztelő szertartás után, mikor belépett az első a babával, s akkor bétették a babát az asztal alá, de nem tudtam miért.

S. J.: – Hogy keresd meg.

[...] *K.: – A fonóba volt olyan, hogy a legénnyel valamit megitattak.*

S. J.: – Ilyent hallottam, igen. B. B. járt M.-hez, s akkor azt mondták, hogy Á. valamit a kávéjába belétt, s akkor B.-nek ilyen csúf lett az arca. Mikor meg volt a menstruációja, abból töltöttek belé a kávéba, attól kicsattogott az arca.

K.: – Azért akarták, hogy?

S. J.: – Hogy ne szeressék. Ezt a másik leány csinálta, hogy csak őt szeressék, ne azt.

K.: – Neki nem vót baj, ha a szeretett legénye megcsúnyult?

S. J.: – De nem a legénynek csinálták, csinálták a legénynek es, de inkább a leányok egymásnak csinálták.

S. L.: – A leányok egymásközt.

S. J.: – Olyan es vót, hogy a fiút, például P. G.-nak mit csináltak?

K.: – Há mit?

S. J.: – Hát látod, vele es valamit megitattak. Látod-e, milyen csúf? Nem láttad? Jajj, de csúf!

K.: – Fiatal korától így van?

S. J.: – Ez most, hogy összekerült a második feleségivel, úgyhogy valamivel biztos megitatta.

Ha valaki nagy betegség, állatok döglöttek, s arra gyanúsított, hogy megcsináltatta, akkor elmentek a román paphoz, s az megmondta a könyvből, hogy mi van. Akire gyanúsította, annak kellett vinni képjít vagy valami rongyát, s akkor böjtölni negyven napig vagy hány napot ő ad. Minden szerdán vagy csütörtökön, s akkor visszazállt aztán a csinálmány. De mondom eppe, hogy a katolikus papok ezt nem hiszik. S.-en es van egy ilyen, aki tud jósolni, az ilyent meg tudja mondani, kártyát vet vagy mit csinál.

XVI. interjú

Beszélgetőtárs nevének kódja: Sz. M.; D. I.; Sz. T.

Születési ideje és helye: 1961, 1967, 1974, Csíkszentsimon (Hargita megye)

Felekezeti hovatartozása: római katolikus

Foglalkozása: nyugdíjas, nyugdíjas, szociális munkás

Gyűjtés helye és időpontja: Csíkszentsimon, 2013. 12. 01.

Gyűjtő neve: Sándor Cecília [K.]

K.: – Hogy gyógyították, ha a tehén felfújta magát?

Sz. M.: – Ezelőtt, mikor nem volt gyógyszer, akkor adtak kapcalevet. A férfinak a csizmájából este kivették a kapcát, kerges kapcát áztatták vízbe, s azt adták felfújás ellen, s dombra állították. S akkor menyedet húztak pálcára, s azzal kenték meg, ha megmarta valami. Azt tejbe megáztatták, s avval kenték be. Ezelőtti gyógyszer.

K.: – Ha a tehénnek elvitték a tejét?

Sz. M.: – Akkor a gazda utánament, a koma után, aki elvitte a tejét, s a harisnyáról a kengyelt levágta, hogy ne vegye észre, s avval megkente s a tej visszajött. Amit nagyapám csinált. V. G. megsimogatta a tehénnek a hátát, a teje elment a tehénnek, s a tehén ordított, nem adta a tejet le. Tata kiment, ellopta az öregnek a kengyellőjét a harisnyáról, avval megkente, s a tej visszajött.

K.: – Ha nem tudták, hogy ki vitte el a tejet?

Sz. M.: – Hát azt kellett tudja, mert tudta, hogy ki járt az istállóba. Ha valaki megnézte az állatját, akármilyen állat volt, ha disznó, ha tehén, akkor a gazda a sapkát a fejibe megfordította, hogy ne igizzék meg. Mai napig is tartom. Az asszony pedig a kötényét megfordította béfelé vagy felfelé. Mai napig is tartom, ha valaki az istállóba jő bé, a sapkámat megfordítom vagy a kalapomot.

K.: – Ha a disznókat nézik meg, akkor mit kell csinálni?

Sz. M.: – Vízet kell vetni, ha megigizik. Azt nem tudom elmondani neked, mert ha elmondom, akkor én többet nem tudok. Nagyanyámtól elloptam s használok. Becsület szavamra, használ. Hiszek benne és használ.

K.: – Hogy lopta el?

Sz. M.: – Úgyhogy néztem mit csinál, s elloptam.

K.: – De ha nem mondja hangosan a szöveget?

Sz. M.: – De hangosan mondja az imádságot, érted-e. A gyermekeim amikor betegek vótak, kicsikék vótak, vettem a vizet a füttőből s helyrejöttek.

K.: – Mikor kell vizet vetni?

Sz. M.: – Amikor megizik, fáj a fejük, sírnak.

Sz. T.: – Sós a homlokik. A B.-jé a kicsi leányka olyan igizős, szép kicsi leányka, igizik meg, s otthon B.-nek az édesanyja D.-on vizet vet gyufaszálkából, s az egész szén lemejen. A leányka el van hallgatva, amit nem tudnak megitatni vizet, a virágokra öntözik rea.

Sz. M.: – Ki az útra, aki keresztülmejen, kocsival elmejen vagy gyalogjáró elviszi igizetet.

K.: – D.-on veti a vizet, s itt jön helyre?

Sz. T.: – Igen, s a kicsi leányka helyrejön. Mi láttuk, mert ott lakunk náluk. Felhívta az édesanyját telefonon, mondta, hogy vessen vizet, mert meg van igizve.

Sz. M.: – Ha hiszel az Istenben. Én egy szekér ganyét vittem nagymamámtól, úgy fájt a fejem szakadt meg, se nem ittam, s azt mondta K. néni: – Jöszteg ide! Homlokot megnyalta a nyelvvel, s azt mondta: – Te meg vagy igizve. Vette a fazakacsát, a füttő elé ült, vizet vetett, szembe vette velem, előntötte, s a fejem többet nem fájt. Ha a gyermek megjedett, felsírt éjjel, akkor ónot öntöttek. Avval imádság van, s minden. A mostani gyógyszer olyan, hogy most már kulturáltabbak vagyunk.

K.: – Ha falatka lett a nyelvére, mit mondtak?

Sz. M.: – Fakalánt kellett béalni, a rántásból kivenni a fakalánt, azt bé kellett falni.

Sz. T.: – Pü-pü, falatka lett a nyelvemre, ragadjon a vén papnak a seggére. (kacagás) Ez így van. A fakalán pedig megsütötti a nyelvet, de avval nem múlik el.

K.: – Hányszor kell mondani?

Sz. T.: – Háromszor el kell mondani.

D. I.: – S akkor mikor a marhákot ellopták éjjel, más gazda elvitte, a szépasszonyok jöttek

Sz. M.: – Igen, S. P. egész éjjel kövezett, gyorsan visszakötte az istállóba, az öreg felkelt, s azt hitte, hogy a szépasszonyok járnak éjjel a teheneket. Reggelre meg vótak izzadva a tehenek, ki voltak fáradva, nyugtalanok vótak.

K.: – Volt olyan a faluba, hogy szépasszonyok járták? Olyankor betegek voltak?

Sz. M.: – Nem volt semmi, például az enyémnek a lónak a, essze vót alája fonódva, mert a szép, asszonyok járnak. Így mondták régebb.

K.: – Mit tettek ez ellen?

Sz. M.: – Guzsalyat tettek a ló fölé, egy marék gyapjat s orsót, hogy fonjon a szép, asszony, ne a lóval játszódjon. Én csak a régi hallásból beszélek.

K.: – *Én is hallottam, nagymamám meg is kente, ha valahol fájt.*

Sz. M.: – Tudom, ismertem én.

K.: – *Volt-e a faluba kenőasszony?*

Sz. M.: – Volt, K. P.-né. Én három órán keresztül mentem fel a templom utcán, s amikor jöttem haza, öt perc alatt hazajöttem. Összefutott az in a hátamba, egy kalán zsírt kellett vinni s öt lejt, egy kenyerre valót, s addig maszírozott, amíg helyrejött. Úgy tudta.

Sz. T.: – Ha aszmás vót a kicsike, akkor faggyat olvasztottak, s itt a mejjét békenték, s kenderrongyot tettek rea, akkor helyrejön. Ha lázas vót, akkor ecetes borogatást.

Sz. M.: – Ha a tehén tőgye megdagadt, akkor kenderrongyot tettek rea, vízzel locsolták s avval helyrejött. Jó orvosság, met én es csináltam. A lábát, ha kicsikkant, akkor kék agyagot tettek rea zsákkal.

D. I.: – Halméreglapiból teát főztek a ló lábára.

Sz. M.: – Ha valaki vízkórságba szenvedett, akkor nyírfalapi teát ittak, s avval hozták helyre. Vízhajtó hatása van.

K.: – *Hol lehet azt a lapit kapni?*

Sz. M.: – Hegyeiken, hegyek tetején igen.

Sz. T.: – Én próbáltam, a kezemre jó.

Sz. M.: – Annak olyan a főzetje, mikor megfőzik, hogy füstöl, olyan ereje van. Amikor megfőzöd a teát, addig főzöd, amíg kicsi marad, s annak olyan ereje lesz, hogy mindenre gyógyír. Itt van az erdőn nálunk. Ez a berszán világba került bé.

Sz. T.: – Nekem es úgy hozták. A tavaly, hogy nekem a kezemmel baj volt, ki volt cserepesedve mind a kettő, akkor mind tanácsolták, hogy halméreglapi teával mossam és borogassam. Igen, de nekem nem volt, s aztán B.-nek a felesége adott egy jó bokorral. Sebre jó, s gyulladásra is jó.

K.: – *Ha a füle fáj a gyermeknek?*

Sz. T.: – Forró olajat melegítettek s sőt.

Sz. M.: – Ha a tehénnek bélbetegsége vót, akkor páclé kezelést, avval a páclével megmossuk, s helyrejön.

D. I.: – Az eresz alá el kell ásni a húst.

Sz. M.: – Ha főkönöd van, nekem az ujjamon itt vót ne. Ekkora vót ne, jajj, mit tudjak csinálni, s azt mondja mámá, hogy ne menj el az orvoshoz, hanem egy olyan zsíros darabocska hússal megkenette, s azt mondja, hogy: – Mondd el egy Miatyánkot, egy Üdvözlégyet, s az eresz alá, ahová a csepegőből a víz ásódik belé, áss le egy-két centire. Amikor a hús el fog rothadni, akkor neked főkön nem lesz. Ó, menjel el – mondom –, nem normális. Mámá egy kankós pálcával reám ütött, s: – Csináld meg – azt mondja –, ha én parancsoltam. Nekem azután nincsen. Ebbe hiszek. Körülbelül egy olyan három hétre, egy hónapra innen nekem az ujjamról eltűnt, de ilyen nagy bog volt, mint a hüvelykujjam, mint egy jó mogyoró. Én se doktorhoz nem mentem, mámá velem elásatta, a pálcával állott mellett, hogy mondjam az imádságot, s ennyi vót az egész. El van múlva.

Sz. T.: – A pimpóval hallottam én, hogy amíg nem szenteli meg a pap bácsi, addig nem szerencsés a házba bévinni, mert nem lesz pipe s nem lesznek csibék. Ezt szokták mondani. Amikor erős idő van, akkor szentelt pimpót vetnek bé a kályhába, s gyertyát gyújtnak, s imádkoznak. (az erős időről)

Sz. M.: – Vót egy A. S. én se ismertem, gyermekek vótunk s meghalt. Keresztfája az én földem végibe van. Úgy káromkodott, s nézett fel az égre, mikor erős idő vót. Káromkodós ember vót, úgy megütte a villám. Az anyja mellett volt L.-né, s ő megélt. Ő mondta az olvasót, a fia káromkodott, s a fiát kiütte maga mellől úgy, hogy abba helybe meghalt. Az

édesanyja megélt, mert imádkozott. Annak van a vaskeresztje. Avégett halt belé, hogy addig káromkodott.

K.: – Hogy rontottak meg embereket vagy állatokat?

Sz. M.: – Például a legényt el akarta csábítani a leány, akkor jó vacsorát adtak, s imádkoztak, hogy valahogyan ide visszaszerelődjön, s a zsebkendőjét ellopták a legénynek. Bétették a lerbe, egy liter vizet megfőztek, s addig főzték, amíg a víz elfővött róla, a zsebkendőt kivették a kertre, s a legény visszamegy örökké. Örökké visszajár.

D. I.: – De vajon igazak-e ezek, te M.?

Sz. M.: – Igen, hát hallottam, én es tudom, meg es jártam. (kacagás) Akkor a párnával megsurolták a vőlegénynek az orrát, amikor vitték a perefernumot, hogy soha el ne hagyja a menyecskét.

K.: – Állatot megrontani?

Sz. M.: – Hát, ha megtetszik nekem, megnéztem, elmentem, s akkor az enyém vót. Ezelőtt így mondták. Akkor a gazdáé leromlott, s mondták, hogy: – Pü-pü-pü, szem meglátta, szív megszerette, ezer angyal vigasztalja, hozza helyre.

K.: – Hányszor mondták?

Sz. M.: – Ezt háromszor elmondták, s akkor helyrejött.

D. I.: – Ha valaki kérte a marháját a másiktól, mert meg akarta venni, azt mondta, hogy: – A járomból fogd ki, s add ide, mert úgyis kárre vallik. Ha rögtön oda nem adod.

Sz. M.: – Én megjártam, vettem V.-n egy tehenet nagy pénzért s a bodega előtt kérték, reagérték ötszáz lejt az árára: – Neked es jó. Nem adtam oda, s kárre vallottam a tehenet. Azt mondta nagyapám: – Mikor kéri a járomból fogd ki, add oda, mert úgyis kárre vallod. Ha valaki megszereti, azt elszerette mán. Ezelőtt ilyenek vótak.

K.: – S átkozódtak-e?

Sz. M.: – Akit megátkoznak, most es megfogja. Nem holnap vagy holnapután, de megfogja. Az én édesapám azt mondta, Isten nyugtassa, hogy: – Olyan ember légy, hogy azt mondják »az Isten tartson meg, mint a dög verjen le«! Ezt én megfogadtam, s ezt én tartom. Mindenkivel légy jó, segíts, hogy ne átkozzanak.

K.: – De az átok ellen nem lehet védekezni?

Sz. M.: – Azt mondják, hogy hány után? Mikortól fog az átok, de én abban nem bízok.

D. I.: – Megcsináltassák ilyen kaluger papokkal, régebb ezt mondták.

Sz. T.: – Igen, s mikor valakit megcsináltatnak, akkor ha megtudta, akit megcsináltattak, akkor az izominget vagy az alsóneműt fordítva kell vegye, a fonálján, s akkor nem fogja meg. Ha észreveszi, s van olyan, hogy nem veszi észre.

K.: – S akkor mi lesz?

D. I.: – Akkor beteg es lesz, s sorba mindenféle.

Melléklet
Adatközlők jegyzéke

	KÓD	nem	születési év	felekezet	foglalkozás
1.	A. R.	nő	1933	római katolikus	termelőszövetkezeti tag; nyugdíjas
2.	B. D.	nő	1940	római katolikus	termelőszövetkezeti tag; nyugdíjas
3.	B. P.	férfi	1945	római katolikus	gazdálkodó; betegnyugdíjas
4.	K. Z.	nő	1974	római katolikus	beteggondozó
5.	G. V.	nő	1921	római katolikus	szakácsnő
6.	B. Z.	nő	1944	római katolikus	termelőszövetkezeti tag; nyugdíjas
7.	C. Gy.	férfi	1938	római katolikus	gazdálkodó; nyugdíjas
8.	C. T.	nő	1939	római katolikus	takarítónő; nyugdíjas
9.	F. S.	nő	1943	római katolikus	háziasszony; nyugdíjas
10.	Gy. V.	nő	1957	római katolikus	takarítónő
11.	G. T.	nő	1940	római katolikus	nyugdíjas
12.	K. M.	férfi	1948	római katolikus	juh- és tehénpásztor
13.	K. J.	férfi	1954	római katolikus	betegnyugdíjas
14.	K. I.	nő	1943	római katolikus	termelőszövetkezeti tag; nyugdíjas
15.	K. E.	nő	1919	római katolikus	termelőszövetkezeti tag; nyugdíjas
16.	K. M.	nő	1948	római katolikus	háziasszony; betegnyugdíjas
17.	L. A.	nő	1932	római katolikus	termelőszövetkezeti tag; nyugdíjas
18.	L. J.	nő	1960	római katolikus	kötődébe gyári munkás
19.	M. G.	nő	1927	római katolikus	termelőszövetkezeti tag; nyugdíjas
20.	P. E.	nő	1935	római katolikus	termelőszövetkezeti tag; nyugdíjas
21.	S. L.	nő	1965	római katolikus	takarítónő
22.	S. J.	nő	1943	római katolikus	varrónő; nyugdíjas
23.	Sz. M.	férfi	1961	római katolikus	géplakatos; nyugdíjas
24.	D. I.	nő	1976	római katolikus	nyugdíjas
25.	Sz. T.	férfi	1974	római katolikus	szociális munkás

Szójegyzék

Az *Adattár*ban előforduló tájszavak, kifejezések magyarázatát tartalmazza.

babonaság	hiedelemcselekvés
berszán	(rom. pásztorok főnöke
besső	beltelek
bótba	boltba
bütejínél	sarkánál, szélénél
cickafarok	(<i>achillea millefolium</i>) – 'cickafark'
cigányvirág	(lat. <i>Sparaxis tricolor</i>)
dispon	májbetegségre ajánlott gyógyszer megnevezése
éjen	éjjel
eltöpdösték	elköpködték,
falatka	afta
fazakkal	fazékkal
fosztot vet	valamilyen ruha-, cérna-, rongydarab kitépését és eldobását jelöli
fődem	földem
fökön	sümölcs, szemölcs
furfang	eszesség, ravaszság, csavaros eszűség, élelmesség
füttő	kályha
guruzsa	össze
gyöngyvirág	(<i>Convallaria majalis</i>)
halméreglapi	(<i>Euphorbia amygdaloides</i>) – 'halméregfű'
haragutt	haragudott
indiferent	(rom. indiferent) – 'közömbös, érdektelen; itt: mindegy'
izentek	üzentek
jedve	ijedve
jézusszívevirága	(<i>hypericum perforatum</i>) – 'orbáncfű'
kalán	kanál
kaluger	(rom. călugăr) – 'nőtlen szerzetes'
kankó	vasból készült eszköz, tüzeléskor használják
kecskebéka	(<i>Pelophylax kl. esculentus</i>)
keresetlen víz	nem tudatosan keresett, talált víz,
kicsikkan	kimegy, kificamodik
kioroszkodtam	kiosontam, kilopakodtam
kitámbászkodtam	kioldalogtam
kókság	bolondság, hóbort
kókulva	megbolondulva
korom	a (fa)szén apró szemcséje
kőtem fel	keltem fel
kötön száradt meg	felakasztotta magát
kukujza	(rom. coacăză) – '(fekete) áfonya'
kutyatejlapi	(<i>Euphorbia</i>) – 'kutyatej levele'
kűjjel	kívül
küpillő	köpiülő, a vajkészítés egyik eszköze
letőt	letelt, eltelt
megcsemerlik	zsiros ételektől való megundorodásból származó szájbetegség

megfészegedett	megfélszegedett, sánta lett
menyed	(<i>Mustela nivalis</i> L.) 'menyét'
nyugalmuk	nyugodalmuk
pimpó	(<i>Salix caprea</i> L.) barkaág
radina	keresztelői vendégség; azon ételek, sütemények, melyeket a komák, és rokonok a gyermekágyasnak szoktak küldeni
redőnyködtem	ledöbbsentem,
rejik	rájuk
rittyen	nagyot szól, csattan
vaj	vagy
vargyas béka	(<i>Bufo bufo</i>) – 'varangyos béka'
zöld hajla	fenyőág